

Onderweg naar morgen...

De behoeften van AMA's nader bekeken.

Renu Jagan & Jeanette Nandpersad

Maatschappelijk Werk en Dienstverlening
Haagse Hoge School
Den Haag, mei 2005

Uitgeprocedeerd

Negen jaar geleden
begon je het gevecht
tegen de justitie.
Geen paspoort
reispapieren,
je had helemaal niets.
Alleen 'n paar foto's
van je familie
.....allemaal vermoord....

Geen bewijs
om asiel aan te vragen.
Steeds opnieuw 'n procedure
nieuwe hoop,
misschien 'n kans.
Je mocht niet werken
niet naar school
had nauwelijks geld.
Alleen 'n paar vrienden,
heel veel tijd
.....alleen om na te denken.....

Nu
is al je kans weg
't bericht negatief
je overlevingskans nihil
je verstand gek gemaakt
je gevoel dood.
Je staat op straat
zonder iets
in regen en kou
verlaten door alles
.....geen menswaardig bestaan.....

Cathy de Baaij

Samenvatting

Op de wereld zijn er ca. 23 miljoen mensen die op de vlucht zijn. Slechts een klein deel van hen bereikt Nederland. Een deel daarvan komt hier zonder ouders terecht, helemaal alleen. Een kind of jongere dat hier zonder ouders/verzorgers naartoe komt noemt men een alleenstaande minderjarige asielzoeker, afgekort AMA. De meest genoemde redenen waarom AMA's vluchten zijn: de oorlogssituatie, de AMA heeft niemand meer die voor hem zorgt en vervolging wegens politieke redenen. Op het moment dat AMA's het land binnenkomen, melden zij zich bij een aanmeldcentrum. Op basis van de Nederlandse wet moet er een voogd worden benoemd. Voor AMA's is dat Stichting Nidos. Stichting Nidos is een landelijk werkende voogdij-instelling specifiek voor alleenstaande minderjarige vluchtelingen en asielzoekers. Nidos heeft dus vooral te maken met jongeren die door buitengewone omstandigheden hun geboorteland moeten verlaten. AMA's komen in eerste instantie naar Nederland op zoek naar veiligheid en voor een betere toekomstperspectief. Ze komen voornamelijk uit de zogenaamde derde wereldlanden. AMA's hebben o.m. de volgende gemeenschappelijke kenmerken: ze zijn alleen, ze spreken een andere taal en komen uit een andere cultuur en ze zijn minderjarig. Ondanks de schrijnende situatie waarin deze jongeren verkeren, streeft Nidos ernaar dat zij zich zo goed mogelijk kunnen ontwikkelen. Nidos heeft dan ook tot doel dat AMA's op hun achttiende jaar zelfstandig zijn en op hun eigen benen kunnen staan. Dit doel wil Nidos bereiken door het bieden van begeleiding, ondersteuning en door ervoor te zorgen dat alle jongeren de voorzieningen krijgen die bij hun persoon aansluit zoals onderwijs, financiën en begeleiding op het gebied van huisvesting, arbeid, vrije tijdsbesteding en de persoonlijke situatie. Op deze zes gebieden hebben wij in opdracht van Stichting Nidos onderzocht of de begeleiding aansluit bij de eisen en doelstellingen die Stichting Nidos zichzelf stelt en op welke punten verbetering nodig is. De resultaten van ons onderzoek wijzen erop dat de begeleiding op een aantal punten niet heeft aangesloten op het beleid van Stichting Nidos. Wij zijn tot de conclusie gekomen dat zeker vier van de hierboven genoemde gebieden verbetering behoeven: huisvesting, onderwijs, vrijetijdsbesteding en de persoonlijke situatie. Er moet meer geld komen en Nidos zou stil moeten staan bij de begeleiding en het effect van de hulp- en dienstverlening. Uit ons praktijkonderzoek is gebleken dat AMA's het moeilijk hebben in Nederland. Zij zijn niet wegwijs in de Nederlandse samenleving, waardoor zij tegen verschillende problemen aanlopen. Van de AMA's wordt verwacht dat zij zelfstandig op zoek gaan naar een kamer, maar vaak weten zij niet hoe zij dit moeten aanpakken. Verder zijn AMA's onzeker over hun verblijf in Nederland, zodat zij niet weten waar hun toekomst ligt. Door hun trauma's hebben zij last van nachtmerries en concentratieproblemen, waardoor een aantal van hen vroegtijdig de school verlaat. De AMA's die gestopt zijn met school, hebben geen dagbesteding meer en vallen in een gat. Bovendien mogen zij niet werken. Met het geld waarmee zij maandelijks moeten rondkomen, kunnen zij zich niet veroorloven om aan activiteiten die bij hun persoonlijke voorkeur aansluit deel te nemen. AMA's krijgen geen tweede kans om weer deel te nemen aan het onderwijs om in een later stadium in hun leven hun positie op de arbeidsmarkt te verbeteren. Aan de hand van deze korte weergave van de problematiek komen wij in hoofdstuk 7 en 8 tot conclusies en aanbevelingen.

Voorwoord

Om onze vierjarige opleiding Maatschappelijk Werk & Dienstverlening aan de Haagse Hogeschool af te ronden, hebben wij dit afstudeerproject uitgevoerd. Het onderwerp van het afstudeerproject heeft ons tot het einde geboeid, wat de motivatie ten goede kwam. Wel waren er nodige onzekerheden over of wij wel op de juiste manier bezig waren en of de resultaten van enig nut voor de opdrachtgever zouden zijn.

Wij willen degenen bedanken die ons bij de totstandkoming van dit afstudeerproject hebben geholpen. Dit betreffen: Paul Hagen praktijkleider van Stichting Nidos te Scheveningen en tevens onze opdrachtgever, de voogden die werkzaam zijn bij Stichting Nidos en Peter Ramlal onze projectbegeleider vanuit de Haagse Hogeschool. Natuurlijk is onze dank groot aan de pupillen die bereidwillig hebben meegewerkt aan ons onderzoek. Tot slot willen wij elkaar bedanken. Met elkaars steun en bemoedigende woorden hebben we niet opgegeven en dit afstudeerproject samen kunnen afronden.

Wij hopen dat ons onderzoek een bijdrage kan leveren aan de kwaliteit van de begeleiding van Stichting Nidos.

Renu Jagan
Jeanette Nandpersad

Den Haag, mei 2005

Inhoudsopgave

Inleiding	08
1 Stichting Nidos	10
Inleiding	10
1.1 Geschiedenis Nidos	10
1.2 Wat is Stichting Nidos	10
1.3 Beleid van Stichting	10
1.4 Voogdijvormen	11
1.4.1 Beëindiging voogdij	12
2 Wie is een AMA?	13
Inleiding	13
2.1 Definitiebepaling	13
2.1.1 Verschil tussen asielzoekers en vluchtelingen	13
2.2 Vluchtredenen	14
2.2.1 De vlucht	14
2.3 Aankomst in Nederland	14
2.4 Opvangvormen	15
2.4.1 Huisvesting	15
2.5 Onderwijs	16
2.6 Financiën	16
2.7 Werk	17
2.8 Psychosociale problemen	17
3 Kenmerken van de AMA's	18
Inleiding	18
3.1 AMA's zijn alleen	18
3.2 AMA's hebben een andere taal en komen uit een andere cultuur	19
3.2.1 Taal	19
3.2.2 Normen en waarden	19
3.3 AMA's zijn minderjarig	20
3.4 AMA's zijn adolescenten	20
3.4.1 Ontworteling	20
3.4.2 Schokkende ervaringen	21
3.4.3 Overlevingsstrategieën	21
4 Het asielbeleid	23
Inleiding	23
4.1 Algemene uitgangspunten Asielbeleid	23
4.2 Vreemdelingenwet 2000	23
4.3 Asielprocedure	24
4.3.1 Leeftijdsonderzoek	24

4.3.2	Beschikking	24
4.3.3	Positieve beslissing	25
4.3.4	Negatieve beslissing	25
4.3.5	In beroep gaan	25
4.3.6	In hoger beroep gaan	25
4.3.7	Uigeprocedeerde asielzoekers	25
4.3.8	verblijfsvergunning	26
4.3.9	De zwakke juridische posities van AMA's	26
4.4	Terugkeerbeleid	27
4.4.1	Waarom terugkeerbeleid	27
4.4.2	Eigen verantwoordelijkheid	28
4.4.3	Menswaardige behandeling	28
4.4.4	Samenwerking	28
4.5	Onze visie op de problematiek van de AMA's	29
4.6	Samenvatting van het literatuuronderzoek	29
5	Opzet van het onderzoek	30
	Inleiding	30
5.1	Doelstellingen en onderzoeksvragen	30
5.2	Onderzoeksgroep	30
5.3	Onderzoeksmethode en onderzoeksinstrument	30
5.4	De onderzoeksprocedure	31
5.5	Kwaliteit van het materiaal	31
5.6	Analyse	32
6	Interviewanalyse	33
7	Conclusies	43
8	Aanbevelingen	48
9	Begrippenlijst	51
10	Literatuurlijst	53
11	Bijlagen	
	- Modellen W- en verblijfsdocumenten	
	- Schema asielpprocedure	
	- Interviewvragen	
	- Een verwerkte interview	

Inleiding

De afgelopen jaren hebben veel minderjarige jongeren, zonder hun ouders, asiel aangevraagd in Nederland. De redenen daarvoor zijn divers: de dreiging van oorlog, gedwongen dienstplicht aan het front, geweld of een gebrek aan bestaansmogelijkheden in eigen land zijn er een paar van. In Nederland hopen zij veiligheid en een toekomst te vinden. In Nederland worden zij onder voogdij van Stichting Nidos gesteld. Bij het bereiken van het achttiende jaar stopt de voogdij. De jongeren blijven het recht behouden op leefgeld, waardoor het contact met de jongeren wordt onderhouden.

Vanuit Stichting Nidos hebben wij de opdracht meegekregen om een antwoord te geven op de volgende probleemstelling:

Heeft de begeleiding voor de doelgroep alleenstaande minderjarige asielzoekers voldaan aan de eisen en doelstellingen die worden gesteld vanuit Stichting Nidos en op welke punten is verbetering nodig.

Om een antwoord te krijgen op de probleemstelling, hebben wij gebruik gemaakt van de volgende deelvragen:

1. *Welke gebeurtenissen hebben op het gebied van huisvesting, onderwijs, werk, financiën, vrije tijdsbesteding en persoonlijke situatie plaatsgevonden?*
2. *Tegen welke problemen liepen de pupillen aan?*
3. *Wijkt de begeleiding af van het beleid van Stichting Nidos?*
4. *Heeft de begeleiding aangesloten bij de behoefte van de doelgroep?*

Wij hebben tijdens ons afstudeeropdracht zowel *literatuuronderzoek* als *praktijkonderzoek* verricht. Wij willen hieraan toevoegen dat in ons literatuuronderzoek gesproken wordt met de term alleenstaande minderjarige asielzoekers, afgekort AMA's. In ons praktijkonderzoek spreken wij van pupillen, omdat dit de term is die Nidos hanteert. Wanneer verwezen wordt naar AMA's, voogden of mentoren, worden hier echter zowel jongens als meisjes, respectievelijk mannen als vrouwen mee bedoeld.

Het eerste gedeelte, het literatuuronderzoek bestaat uit 4 hoofdstukken. Hieronder zullen wij beschrijven waarom wij hebben gekozen voor deze hoofdstukken.

In hoofdstuk 1 beschrijven wij Stichting Nidos. De doelgroep waarin wij ons hebben verdiept was namelijk onder voogdij gesteld van Stichting Nidos. Het is dus belangrijk te weten wat Stichting Nidos is en op welke punten zij actief zijn. Om uiteindelijk antwoord te kunnen geven op de probleemstelling dienen de eisen en doelstellingen van Stichting Nidos uitgewerkt te worden.

In hoofdstuk 2 geven wij een beschrijving van een AMA. Hiervoor is gekozen omdat het belangrijk is te weten wie een AMA is, welke stappen een AMA in Nederland moet ondernemen en welke rechten en plichten een AMA heeft.

In hoofdstuk 3 geven wij de kenmerken van AMA's weer. AMA's hebben namelijk allemaal een aantal gemeenschappelijke kenmerken. De kenmerken hebben wij in dit hoofdstuk opgenomen, omdat hier tijdens de begeleiding rekening mee gehouden dient te worden. Ook kunnen problemen van AMA's hiermee samenhangen, waardoor wij het dus van belang achten literatuuronderzoek te verrichten.

In hoofdstuk 4 beschrijven wij het beleid van de overheid. Iedere AMA heeft hier namelijk mee te maken. Daarnaast brengt het asielbeleid veel onzekerheid teweeg en is voor velen onduidelijk. Doordat zij hun procedures moeten afwachten, weten zij vaak niet waar hun toekomst ligt. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met onze eigen visie op de problematiek van de AMA's en de samenvatting van het literatuuronderzoek. De samenvatting zal waar nodig gebruikt worden om de conclusies van het literatuuronderzoek te onderbouwen.

Na het literatuuronderzoek zijn wij overgegaan tot het praktijkonderzoek. Ons praktijkonderzoek hebben wij in twee hoofdstukken onderverdeeld, namelijk hoofdstuk 5 en 6.

In hoofdstuk 5 wordt de onderzoeksopzet duidelijk in kaart gebracht. Hierin wordt ondermeer stapsgewijs beschreven welke handelingen wij hebben verricht voor het interview.

In hoofdstuk 6 worden de interviews geanalyseerd.

In hoofdstuk 7 komen wij tot conclusies.

In hoofdstuk 8 beschrijven wij onze aanbevelingen.

HOOFDSTUK 1 Stichting Nidos

Inleiding

Stichting Nidos is de officiële voogdij-instelling voor AMA's. Elke AMA die in Nederland aankomt staat onder voogdij bij Stichting Nidos. Elke AMA krijgt een voogd toegewezen. In paragraaf 1.1 hebben wij kort de geschiedenis van Nidos beschreven. In de daarop volgende paragrafen hebben wij beschreven wat Stichting Nidos is (1.2) en wat het doet (1.3). Het beleid van Stichting Nidos is in paragraaf 1.4 weergegeven. Tot slot wordt in paragraaf 1.5 ingegaan op de verschillende voogdijvormen.

1.1 Geschiedenis Nidos

De Opbouw is in 1940 opgericht als landelijke en algemene voogdij-instelling. De instelling richtte zich op Nederlandse voogdijkinderen. Nidos is met ingang van 1 december 2001 aanvaard door het Ministerie van Justitie als voogdij- en gezinsvoogdij-instelling voor vluchtelingen en asielzoekers en heeft de werkzaamheden overgenomen van de instelling voor ambulante jeugdhulpverlening 'De Opbouw'.

1.2 Wat is Stichting Nidos

Stichting Nidos is een landelijk werkende voogdij-instelling specifiek voor alleenstaande, minderjarige vluchtelingen en asielzoekers. Wanneer een jongere naar Nederland komt zonder ouders (of andere wettelijk vertegenwoordiger) moet er op basis van de Nederlandse wet een voogd voor de jongere worden benoemd, waardoor er dus een voogdijvoorziening wordt getroffen. Voor AMA's is dat Nidos. Nidos verricht haar werkzaamheden door heel Nederland. De instelling verzorgt, in het verlengde van de voogdij, de opvang voor een deel van haar pupillen. Tevens voert de instelling de Kinderbeschermingsmaatregel Ondertoezichtstelling (OTS) uit wanneer het om kinderen uit vluchtelingengezinnen gaat.

Nidos heeft vooral te maken met jongeren die door buitengewone omstandigheden hun geboorteland hebben moeten verlaten. Deze jongeren zijn naar Nederland gekomen op zoek naar veiligheid. Ze komen uit alle continenten en landen van de wereld. Voor Nidos staat het belang van de jongeren voorop. Ondanks de bijzondere situatie waarin deze jongeren verkeren, willen zij er samen met hen voor zorgen dat zij zich zo goed mogelijk kunnen ontwikkelen.

Het doel van Nidos is dat de jongeren op hun 18^e jaar zelfstandig zijn en waar ook ter wereld op eigen benen kunnen staan. Dit doel wil Nidos bereiken door het bieden van begeleiding, ondersteuning en door er voor te zorgen dat alle jongeren de voorzieningen krijgen die bij hun persoon aansluiten, zoals onderwijs, begeleiding tijdens de asielprocedure en vrijetijdsbesteding. Het toekomstperspectief van de jongeren speelt hierbij een belangrijke rol.

1.3 Beleid Stichting Nidos

De voogd is in het kader van de voogdij en prevoogdij belast met en verantwoordelijk voor de hulpverlening aan minderjarigen, die zonder ouders of voogd naar Nederland komen en voor wie Nidos de aangewezen voorziening is, binnen de kaders die daaraan door de instelling of de overheid zijn gesteld.

- In het kader van de gezinsvoogdij is de voogd belast met en verantwoordelijk voor het

toezicht houden op de minderjarige. Belast met het bieden van hulp en steun aan de minderjarige en de ouder met gezag om bedreigingen voor ontwikkelingen van de minderjarige af te wenden.

- De voogd is in het kader van de nazorg verantwoordelijk voor de hulpverlening aan de jongeren boven de 18 jaar, binnen de kaders die daaraan door de instelling en door de overheid zijn gesteld. De voogd oefent in voogdijzaken namens de rechtspersoon het gezag uit en bereidt beslissingen en maatregelen voor.
- Bovendien ziet de voogd erop toe dat de jongeren in een passende woonvoorziening verblijven en dat zij passend onderwijs ontvangen wat zoveel mogelijk aansluit bij mogelijkheden van de jongeren. Tevens is de voogd eindverantwoordelijk voor een goede ontwikkeling van de jongere. Hij houdt hier toezicht op. Wanneer het mis dreigt te gaan, grijpt de voogd in. Hoewel de voogd de eindbeslissing neemt, is er continu overleg met de jongere zelf en anderen die bij deze jongere betrokken zijn.
- De voogd regelt zelf of zorgt dat anderen de zaken regelen die voor jongeren noodzakelijk en/of belangrijk zijn. Hierbij kan gedacht worden aan het regelen van een huis- en tandarts, het maken van afspraken met de advocaat en Gemeentelijke Gezondheidsdienst. (GGD), het regelen van vaccinaties, het inschrijven bij de Gemeentelijke Basisadministratie Persoonsgegevens (GBA), het hebben van overleg met school en andere personen of instanties die bij de jongeren betrokken zijn.
- Ook ondersteunt en begeleidt de voogd de jongere bij zijn juridische procedure, bijvoorbeeld bij het verkrijgen van een verblijfsvergunning. In het kader van het verloop van de asielprocedure is een goede rechtsbescherming van de jongere belangrijk. Als voogd ziet Nidos erop toe dat de jongeren voldoende toegang hebben tot een goede rechtsbescherming. Daartoe krijgt iedere jongere een advocaat.

1.4 Voogdijvormen

De hulp die Nidos verleend is in het kader van voogdij, gezinsvoogdij en prevoogdij. Voor kinderen die zonder ouder(s) in Nederland asiel aanvragen voorziet Nidos middels tijdelijke voogdij in het gezag. In de meeste gevallen is over de verblijfplaats van de ouders onvoldoende bekend en is het voor hen onmogelijk om het ouderlijk gezag over de kinderen daadwerkelijk uit te oefenen. Bij afwezigheid van de ouder vervult de voogd de taak van de ouder en ziet toe op een behoorlijke uitoefening van de zorg die de jongere geboden wordt

en grijpt in als deze zorg niet toereikend is. Dit ingrijpen, kan leiden tot aanwijzingen die moeten leiden tot verbetering. Indien deze verbeteringen niet voldoende worden aangebracht of geen oplossing bieden, kan de voogd de jongere overplaatsen naar een andere opvangvorm.

Gezinsvoogdij betreft zowel jongeren met een verblijfsstatus als jonge asielzoekers, deze kinderen zijn met hun ouders in Nederland. Het doel van deze ondertoezichtstelling is om het kind te beschermen en in het belang van het kind de opvoedingsproblemen te overwinnen. Het kind kan daarvoor eventueel uit huis geplaatst worden. Er zijn meerdere redenen voor een kinderbeschermingsmaatregel. Er kan bijvoorbeeld sprake zijn van opvoedingsproblemen door een verschillend tempo van integratie van ouders en kinderen wat kan leiden tot problemen in de gezagsrelatie tussen ouders en kinderen. De spanningen van het vluchtelingenschap, de asielprocedure en het langdurige verblijf in asielzoekerscentra

kunnen de opvoedingsrelatie zo belasten dat een gezinsvoogd wordt benoemd om de situatie te helpen verbeteren. Daarnaast kunnen er problemen ontstaan doordat ouders in het land van herkomst gewend waren hun kinderen in familieverband op te voeden, terwijl zij het in Nederland zonder die familiesteun moeten doen. Ook kan het kinderen betreffen die samen met hun ouders geen recht meer hebben op opvang in Nederland maar die ook niet kunnen worden verwijderd waardoor er een opvoedingscrisis kan ontstaan.

De prevoogdij is de fase dat kinderen net in Nederland zijn aangekomen en is tevens de eerste fase van het asielverzoek. Op het moment dat kinderen, die zonder hun ouders naar Nederland zijn gekomen, hun asielverzoek indienen is er nog geen voogdij. Het asielverzoek wordt ingediend bij een van de drie aanmeldcentra in Nederland. De jongeren van vijftien jaar of ouder worden vervolgens opgevangen in een opvangcentrum van het COA (Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers) en krijgen daar een intakegesprek met een jeugdbeschermer van Nidos ten behoeve van de voorziening in de voogdij. De kinderen jonger dan vijftien jaar worden door Nidos geplaatst in kleinschalige woonvoorzieningen alwaar de intake voor de voogdij plaatsvindt. In het intakegesprek worden gegevens verzameld over de jongere, zijn familie en eventueel over het vluchtverhaal. Kinderen jonger dan twaalf jaar mogen zelf geen asielverzoek indienen. Dit moet een vertegenwoordiger namens hun doen. Dit kan de familie of voogd zijn. Nidos vraagt voor de alleenstaande kinderen jonger dan twaalf jaar met spoed de voogdij aan zodat zij als voogd het asielverzoek namens de kinderen kan indienen. Voor de kinderen jonger dan twaalf jaar die zonder familie in Nederland aankomen, verzorgt Nidos de opvang vanaf de dag van binnenkomst.

1.4.1 Beëindiging voogdij

De voogdij vervalt van rechtswege wanneer een jongere achttien jaar wordt en daarmee stopt de begeleiding vanuit de jeugdbescherming. De jongeren worden geacht zich zelfstandig te kunnen handhaven. Ze kunnen gebruik maken van studiefinanciering als zij nog studeren en van gemeentelijke voorzieningen indien zij niet kunnen werken. Voor jongeren, van wie de asielprocedure bij het bereiken van hun achttiende jaar nog niet is afgerond en die in het vervolgoptvang van de voogd verblijven, kan in het kader van nazorg de hulpverlening vanuit Nidos worden voortgezet. Voor de jongeren die in de voorzieningen van het COA verblijven, vervalt de taak van Nidos wanneer zij achttien jaar worden.^{1,2,3}

HOOFDSTUK 2 Wie is een AMA?

Inleiding

Op de wereld zijn er 23 miljoen vluchtelingen. Daarvan wordt negentig procent opgevangen in eigen regio, slecht tien procent van de vluchtelingen bereikt Europa. Een deel daarvan komt hier zonder ouders terecht, helemaal alleen. Zij zoeken veiligheid en een toekomst in Nederland. Een kind of jongere dat hier zonder ouders naartoe komt, noemt men een alleenstaande minderjarige asielzoeker, afgekort AMA. In de internationale gemeenschap gebruikt men diverse termen om de minderjarige asielzoeker die zonder ouders of andere wettelijke vertegenwoordigers in Europa aankomt, te benoemen. Vandaar dat wij in paragraaf 2.1 een definitiebepaling van AMA's geven. In paragraaf 2.2 beschrijven wij mogelijke vluchtredenen. Vanaf paragraaf 2.3 gaan wij in op de rechten en plichten van de AMA's. Wij beschrijven in paragraaf 2.4 de opvangvormen waar AMA's voor in aanmerking komen. In de daaropvolgende paragrafen komen de onderwerpen: onderwijs (2.5), financiën (2.6) aan de orde. Wij sluiten dit hoofdstuk af met psychosociale problemen die AMA's in Nederland ondervinden.

2.1 Definitiebepaling AMA.

Het Ministerie van Justitie, verantwoordelijk voor de toelating van asielzoekers, verstaat hieronder het bij binnenkomst in Nederland ontbreken van ouders en/of meerderjarige bloed- of aanverwanten die de jongeren begeleiden en/of verzorgen.

Aangezien het vrijwel nooit voorkomt dat AMA's echt alleen/onbegeleid het land binnenkomen (meestal begeleiden familieleden of dorps- of stamgenoten de AMA) is de meest internationale gehanteerde definitie: 'een jongere onder de achttien jaar die op het moment van asiel aanvraag niet wordt verzorgd door ouders of andere volwassenen die, op grond van wet of gewoonte, daartoe verantwoordelijk zijn'.

2.1.1 Verschil tussen asielzoekers en vluchtelingen

Er is een juridische onderscheid tussen vluchteling en asielzoeker. Vluchtelingen hebben de sterkste rechtspositie. Zij zijn erkend volgens het Vluchtelingenverdrag van Genève en krijgen de rechten en plichten van een Nederlandse burger. Hun status wordt voor onbepaalde tijd en zonder beperking afgegeven. Vluchtelingen kunnen uitgenodigd zijn door de Nederlandse regering. Volgens het Verdrag van Genève van 1951 is een vluchteling: 'elke persoon die uit gegronde vrees voor vervolging wegens ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een bepaalde sociale groep of zijn politieke overtuiging, zich buiten het land bevindt waarvan hij de nationaliteit bezit en die de bescherming van het land niet kan, of uit hoofde van bestaande vrees, niet wil inroepen'. Asielzoekers zijn personen die een erkenning als vluchteling en tegelijkertijd een verblijfsvergunning aanvragen. Na een asielprocedure kan een persoon als vluchteling erkend worden (A-status). Dat gebeurt eigenlijk alleen maar als er gegronde vrees voor persoonlijke vervolging bestaat. Iemand die niet als vluchteling wordt erkend, kan toch een vergunning tot verblijf (VTV) krijgen op grond van klemmende redenen van humanitaire aard. Zo kan iemand in het land van herkomst zulke traumatiserende gebeurtenissen hebben meegemaakt.

2.2 Vluchtredenen

De drie meest genoemde redenen waarom AMA's hun land ontvluchten, zijn:

1. De oorlogssituatie
2. De AMA heeft niemand meer die voor hem zorgt
3. Vervolging wegens politieke overtuiging

Voordat de jongere op de vlucht slaat, heeft hij meestal meerdere ingrijpende gebeurtenissen in het land van herkomst meegemaakt. Veel jongeren zijn slachtoffer geweest van geweld, of getuige van geweld waarbij vaak dierbaren het slachtoffer waren. De dreiging van geweld en bestaansonzekerheid doet de vluchteling besluiten om uit het herkomstland weg te gaan. Bij vluchtelingen die met geweld uit hun land verdreven worden, is er eigenlijk geen sprake meer van een besluit. Er is sprake van een gedwongen migratie. De factoren die leiden tot migratie kan worden onderscheiden in 'push' en pull-factoren'. Migranten worden aangetrokken door mogelijkheden die een nieuw land hen biedt. Vluchtelingen worden niet zozeer aangetrokken (to pull) door mogelijkheden in het nieuwe land, maar weggedrukt (to push) door omstandigheden in het herkomstland.

2.2.1 De vlucht

Er zijn een aantal fasen in elke vlucht te herkennen:

- Onderdrukking en/of oorlog
Veel vluchtelingen komen uit landen waar oorlog heerst of een onderdrukkend regime de macht heeft. Veel AMA's hebben vaak geweldservaringen gehad, doden zien vallen, huizen vernield gezien. Soms zijn AMA's opgegroeid in een omgeving van zwijgen en onderling wantrouwen.
AMA's zijn vaak gevoelig voor deze sfeer en voelen spanningen goed aan.
- Vlucht of gedwongen vertrek van huis
Gedwongen vertrek van huis betekent de vertrouwde omgeving verlaten, waarbij men vele familieleden en vrienden achterlaat. Vaak is het vanwege de grote risico's een vertrek zonder afscheid. De vlucht zelf kan een periode zijn met veel spanning, ontberingen, waarbij gevoelens van angst, machteloosheid en woede naar boven komen.
- Aankomst in een onbekend land
Na een 'geslaagde' vlucht is er de aankomst, al dan niet via andere landen, in een ver en misschien onbekend land. Het is er veilig, er is geen bedreiging meer, maar onverwachte dreigingen kunnen tevoorschijn komen: taalproblemen en de AMA's worden overgeleverd aan procedures en overplaatsingen. Daarbij komt kijken dat de procedures lang duren.
- Verblijf in opvang- en asielzoekerscentrum (centrale opvang) kan een lange periode vergen. Daarnaast hebben de AMA's te maken met overvolle centra, weinig privacy en weinig tot geen mogelijkheid tot participatie en integratie, laat staat het verwerken van hun trauma. Tezamen met de onzekerheid over het al dan niet verkrijgen van een status en de herinnering aan het achtergelaten land en de familie, doet dit verblijf een grote aanslag op de veerkracht en het zelfvertrouwen van deze mensen.

2.3 Aankomst in Nederland

Op het moment dat AMA's het land binnenkomen, melden zij zich bij het aanmeldcentrum. Vanhier uit wordt er een voogd toegewezen die hen wettelijk vertegenwoordigt.

2.4 Opvangvormen

AMA's worden, na een intake in een aanmeldcentrum (AC), allereerst opgevangen in een Onderzoeks- en Opvangcentrum (OC; voor AMA's tot 16 jaar is dat de OC Beatrixoord in Eindhoven) hier vindt het nader gehoor plaats en een medisch onderzoek. Bij een tekort aan plaatsen nemen andere OC's de AMA's op. De jongeren verblijven minstens zes weken in de OC. Tijdens het verblijf in de OC start Stichting Nidos een onderzoek naar familie van de AMA in Nederland. De minderjarigen worden zoveel mogelijk bij familie geplaatst. Een jongere komt dan niet in het opvangtraject terecht. Het uitgangspunt van Nidos is dat bij de opvang van kinderen het kind het beste kan worden opgevangen in een gezin en bij voorkeur in een gezin dat gelijkenissen heeft met de afkomst van het kind. Dit zijn gezinnen met dezelfde nationaliteit of clan. De kinderen voelen zich in een gezin veiliger, hebben minder gezondheidsklachten en kunnen zich beter hechten aan anderen.

De jongeren die niet in een pleeggezin geplaatst kunnen worden, worden opgevangen in een van de woonvoorzieningen waartoe door Nidos contracten zijn afgesloten met instellingen die ervaring hebben met de opvang van jongeren en asielzoekers. In de opzet van deze woonvoorzieningen is gekozen voor kleinschaligheid omdat de ontwikkeling van de meeste jongeren daarmee het meest tot zijn recht kan komen en er getraind kan worden op het leren van vaardigheden die nodig zijn wanneer de jongere, bij het bereiken van achttien jaar, zelfstandig verder gaat. In de volgende woongroepen worden de AMA's geplaatst:

- De kinderroegroepen voor kinderen tot en met vijftien jaar. In de woongroepen is 24-uurs begeleiding aanwezig. Er verblijven ook groepjes kinderen die bij elkaar horen. De oudste wordt gezien als hoofd van het gezin, maar voor wie het een te zware last zou zijn om de zorg voor de andere kinderen op zich te nemen.
- De Kleine Wooneenheden (KWE) is bedoeld voor jongeren van vijftien tot achttien jaar, meestal van verschillende nationaliteit. In een KWE wonen vier jongeren met begeleiding. Per vier jongeren is gedurende 28,5 uur per week een mentor aanwezig die hen begeleidt en helpt. Binnen het bestand van de KWE zijn er ook KWE's waar met een specifieke doelgroep wordt gewerkt, zoals bijvoorbeeld tienermoeders KWE's waar de minderjarige moeders met hun kinderen wonen en begeleid worden. Daarnaast zijn er speciale KWE's waar de jongeren extra begeleiding nodig hebben in het omgaan met hun medische problemen.
- Het Kamerwoonproject voor jongeren die weinig begeleiding nodig hebben in hun dagelijkse leven, maar gecoacht moeten worden bij budgettering en hun integratie.

2.4.1 Huisvesting

In de woonvoorzieningen worden de jongeren vaardigheden aangeleerd die hen in staat stellen uiteindelijk zelfstandig te gaan wonen. Wanneer zij dus over genoeg vaardigheden beschikken, kunnen zij in overleg met hun voogd zelfstandig gaan wonen. Meestal gebeurt dit op hun zeventiende jaar. De AMA moet op zijn achttiende de woonvoorziening hebben verlaten en zelfstandig gaan wonen. De voogd en de mentor van de woonvoorziening informeren hen over hoe zij op zoek kunnen gaan naar een kamer. Het is voor een AMA niet makkelijk om uiteindelijk zelf op zoek te gaan naar huisvesting. Zij kunnen zich niet inschrijven bij een kamerwinkel, omdat zij niet rechtmatig in Nederland verblijven. Ook komen zij niet in aanmerking voor huursubsidie. Een asielzoeker moet dus particulier huren, wat heel veel geld kost. De asielzoekers beheersen de Nederlandse taal niet voldoende en zijn vaak niet op de hoogte van verhuurcontracten.

2.5 Onderwijs

In Nederland is iedereen onder de achttien jaar leerplichtig. In de leerplichtwet staat dat de ouders/verzorgers wettelijk verplicht zijn hun kinderen onderwijs te laten volgen. De leerplicht gaat in op de eerste dag van de maand, volgend op de maand waarin het kind 5 jaar is geworden en eindigt elf jaar later op zestienjarige leeftijd. In de Universele verklaring voor de Rechten van het Kind staat dat ieder kind recht heeft op onderwijs. Sinds de koppelingwet in werking is gegaan op 1 juli 1998, blijven alle kinderen tot hun achttiende jaar recht houden op onderwijs. De toelating tot het basisonderwijs is niet afhankelijk van het rechtmatig verblijf in Nederland. Voor het speciaal onderwijs, voortgezet onderwijs, beroepsonderwijs en voor hoger en wetenschappelijk onderwijs geldt, dat iedereen jonger dan achttien jaar toegang heeft tot deze vormen van onderwijs. Eenmaal toegelaten tot het onderwijs heeft de leerling recht om deze opleiding af te maken, ook wanneer hij op een gegeven moment ouder is dan achttien jaar. Voor mensen boven de achttien jaar geldt dat zij rechtmatig in Nederland moeten verblijven als zij een opleiding beginnen. Ook als iemand van opleiding wil veranderen en achttien jaar of ouder is, moet hij op dat moment rechtmatig in Nederland verblijven. De scholen hebben geen meldingsplicht als zij merken dat iemand niet rechtmatig in Nederland verblijft.

AMA's tot twaalf jaar gaan meestal naar een basisschool in het OC, terwijl de 12- tot 17-jarigen naar een opvangklas in de buurt gaan. De opvangklas behelst het leren van de Nederlandse taal en kennismaking met de Nederlandse samenleving, cultuur en opvangvormen. Na de opvangklas stromen ze door naar een Internationale Schakelklas (ISK) en vervolgens naar het reguliere onderwijs.

2.6 Financiën

AMA's krijgen leefgeld van Stichting Nidos. Voor een AMA die in een woonvoorziening verblijft, krijgt Nidos ongeveer 450 euro leefgeld per maand. Hiervan wordt de huur en andere vaste lasten aan de woonvoorziening betaald, waardoor de AMA ongeveer 240 euro leefgeld krijgt. Dit bedrag krijgt de AMA via de mentor van de KWE. Een deel van het geld dat door de Nidos wordt verstrekt wordt gereserveerd als spaartegoed en ten behoeve van onvoorziene uitgaven. AMA's vanaf 16 jaar die zelfstandig wonen krijgen ongeveer 500 euro leefgeld per maand.

Als een AMA ouder dan achttien jaar is en een vergunning voor onbepaalde tijd asiel of regulier heeft, dan kan hij een bijstandsuitkering aanvragen. AMA's die geen status hebben moeten met leefgeld overleven, wat een minimaal bedrag is.

Nidos vergoedt ook kosten zoals:

- Kosten van basis en voortgezet onderwijs
- Kosten boeken en leermiddelen
- Vergoeding lesgeld ten behoeve van het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen
- Reiskosten voor volgen van onderwijs en andere noodzakelijke reiskosten
- Overige bijzondere kosten

Elke jongere is verzekerd. Stichting Nidos regelt voor elke jongere een ziektekostenverzekering (basis-pakket) bij Zorgverzekeraar VGZ.

2.7 Werk

Werk helpt mensen een plek in de samenleving te vinden, vergemakkelijkt het integratieproces en geeft financiële zekerheid. Werk en scholing bieden perspectief op de toekomst, ook voor de mensen die weer naar hun land moeten terugkeren. Een goede positie voor vluchtelingen zou voor vluchtelingen van groot belang zijn.

AMA's die geen verblijfsvergunning hebben, mogen per jaar slechts twaalf weken betaald arbeid verrichten. Dit betekent in de praktijk dat ze voornamelijk laag betaald seizoensarbeid verrichten. De vaak getalenteerde AMA's en ex-AMA's werken hierdoor noodgedwongen onder hun niveau. Hiervoor moet ook een tewerkstellingsvergunning worden aangevraagd. In de praktijk is het niet zo simpel als het lijkt. Werkgevers zijn namelijk niet altijd bereid een stapel formulieren in te vullen.

2.8 Psychosociale problemen

Psychosociale en medische problemen kunnen de integratie belemmeren. Door de traumatische ervaringen die veel AMA's in hun land van herkomst en tijdens de vlucht hebben meegemaakt, kampen zij meer dan gemiddeld met dit soort problemen. De psychische klachten die AMA's kunnen ontwikkelen zijn een normale reactie op abnormale omstandigheden. Extreme geweldservaringen in het verleden, het ontbreken van een eigen, veilig familieverband of netwerk, de confrontatie met andere normen en waarden of de zorg om achtergebleven familieleden. Dit laat littekens achter. Daarbovenop komt nog de onzekerheid die een lange asielprocedure met zich mee brengt. En wanneer de druk van de asielprocedure is weggevallen en de AMA's een bestaan op kunnen bouwen in Nederland, komen vaak al lang sluimerende problemen naar boven.

De algemeen gedeelde visie op ontwikkeling als een interactieproces zegt dat veranderingen in de omgeving, verandering in een individu en bepaalde gebeurtenissen, gezamenlijk en in interactie met elkaar van invloed zijn op het psychisch welbevinden van een individu. Sociale wetenschappers zien de adolescentie als een overgangperiode die gekenmerkt wordt door veranderingen op verschillende terreinen. De gevolgen voor de AMA's zijn groot. Ze zijn onzeker over hun toekomst. Ze hebben last van stress, psychosomatische klachten en depressies. Een deel van deze groep weet na jaren nog steeds niet of ze mogen blijven. Anderen weten na jarenlang verblijf in Nederland dat ze moeten terugkeren, maar zien op tegen terugkeer naar een land waar de economische, sociale en politieke situatie vaak nog slecht of erg onstabiel is.^{4,5,6,7}

HOOFDSTUK 3 Kenmerken van de AMA's

Inleiding

De AMA's hebben een aantal gemeenschappelijke kenmerken. De kenmerken van de AMA's hebben wij in paragrafen toegelicht. In paragraaf 3.1 wordt beschreven dat AMA's alleen zijn. In paragraaf 3.2 gaan we in op het feit dat AMA's een andere taal hebben en uit een andere cultuur komen. In paragraaf 3.3 wordt er ingegaan op de minderjarigheid van AMA's en dit hoofdstuk wordt afgesloten met het kenmerk dat AMA's adolescenten zijn (3.4).

3.1 AMA's zijn alleen

AMA's komen zonder ouders en aanverwanten in Nederland aan. Dit betekent dat ze hun ouders, familie, vrienden en kennissen, dorps- of stadsgenoten oftewel hun gehele sociale netwerk hebben achtergelaten. In de eerste opvang leggen ze contacten met leeftijdsgenoten, vaak landgenoten, en begint het opbouwen van een nieuw netwerk. Als de AMA's worden geplaatst in een woonvoorziening is het moeilijk deze contacten te onderhouden, aangezien er bij de plaatsing geen rekening wordt gehouden met deze 'vriendschappen' en het blijven onderhouden van deze contacten alleen schriftelijk of telefonisch kan. De AMA's beschikken namelijk niet over genoeg geld om te reizen. In een nieuwe woonomgeving moeten AMA's dus opnieuw starten met het opbouwen van een sociaal netwerk. Factoren die hierbij een rol spelen zijn:

- De oriëntatie van de AMA. Oriënteert hij zich op het land van herkomst of op Nederland? De mate waarin de AMA zich richt op een leven in Nederland zal medebepalend zijn voor de motivatie om aan het opbouwen van een nieuw netwerk te werken.
- Het vaardigheidsniveau van de AMA. Heeft de AMA de vaardigheden die in Nederland nodig zijn om contacten te leggen en te onderhouden? Mogelijk zijn dit andere vaardigheden dan nodig waren in het land van herkomst.
- De ervaring van de AMA. Hoe zijn eerdere vriendschappen en andere contacten verlopen? Hebben bepaalde contacten in het land van herkomst negatieve gevolgen voor de AMA gehad? Kan en durft de AMA onbekende volwassenen en leeftijdsgenoten, al dan niet van land van herkomst, te vertrouwen?
- De verwachting van de AMA. Welke waarden, normen en gewoontes houdt de AMA er ten aanzien van vrienden en kennissen op na? In hoeverre belemmeren of juist vergemakkelijken deze het leggen en onderhouden van contacten.
- De wil van de AMA om te investeren. Ziet de AMA in waarom nieuwe contacten voor hem belangrijk zijn en is hij bereid te investeren in nieuwe contacten.

3.2 AMA's hebben een andere taal en komen uit een andere cultuur

De AMA's komen in een voor hen vreemd land met een vreemde cultuur. Ze hebben bepaalde verwachtingen over het verblijf in Nederland en zullen mede afhankelijk daarvan zich wel of niet gaan richten op een leven in Nederland. Er zijn vier toestanden waarin het proces van oriëntatie op het ontvangende land kan uitmonden:

- Assimilatie: volledige aanpassing aan de nieuwe cultuur en samenleving;
- Integratie: behoud van de eigen cultuur, maar wel volwaardige deelname aan verschillende groepen in de nieuwe samenleving;
- Separatie: behoud van de eigen cultuur en voornamelijk omgang met eigen culturele groep die zich terugtrekt uit de samenleving;
- Marginalisatie: vervreemding van de eigen cultuur, maar evenmin deelname aan groepen in de nieuwe samenleving.

Door verschillende auteurs wordt aangegeven dat integratie voor het individu de meest optimale uitkomst is. Er zijn echter situaties denkbaar waarin ook assimilatie en zelfs (een beperkte mate van) separatie tot een niet of weinig problematisch functioneren leidt. Marginalisatie is duidelijk een ongewenste uitkomst. Marginalisatie is overigens vaak niet (alleen) een keuze van het individu zelf. De AMA wordt namelijk buitengesloten door de samenleving doordat hij geen toegang krijgt tot bepaalde onderdelen van de samenleving (bijvoorbeeld onderwijs, arbeidsparticipatie en politieke besluitvorming) en verliest tevens het contact met de eigen cultuur. De AMA valt als het ware tussen wal en schip en hoort uiteindelijk nergens meer bij. Dit heeft zonder meer negatieve gevolgen voor zijn ontwikkeling. Om marginalisatie te voorkomen dient in de begeleiding participatie in de samenleving te worden gestimuleerd.

3.2.1 Taal

Om te kunnen participeren in de samenleving is het beheersen van de Nederlandse taal een belangrijke vaardigheid. Door het onvoldoende spreken van de Nederlandse taal ervaren AMA's diverse praktische en sociale moeilijkheden, die soms psychische problemen tot gevolg hebben. AMA's kunnen faalangstig worden of last krijgen van depressieve symptomen. Ook kunnen taalproblemen ervoor zorgen dat AMA's bepaalde vaardigheden niet kunnen laten zien.

3.2.2 Normen en waarden

De AMA's zijn opgevoed met een aantal in hun cultuur geldende normen en waarden die niet overeenstemmen met de normen en waarden die in Nederland gelden. Bij een aantal normen en waarden zal dit niet tot problemen leiden en kunnen de 'oude' en 'nieuwe' normen en waarden naast elkaar gehanteerd worden. Andere normen en waarden zullen echter botsen (denk hierbij aan normen en waarden omtrent het omgaan met gezagsdragers, het omgaan met tijd en afspraken, het omgaan met gezichtsverlies en schande en de wijze waarop klachten worden geuit). Dit kan leiden tot innerlijke conflicten, maar ook tot conflicten tussen de AMA (die zijn 'oude' normen en waarden hanteert) en zijn voogd (die uitgaat van de 'nieuwe' normen en waarden).

3.3 AMA's zijn minderjarig

Voor de Nederlandse wet zijn de AMA's minderjarig en bij deze status horen bepaalde rechten en plichten. Zo zijn minderjarigen bijvoorbeeld formeel handelingsonbekwaam en daardoor afhankelijk van een wettelijke vertegenwoordiger (bij deze AMA's dus de voogd). Een ander voorbeeld is dat minderjarigen het recht hebben op bescherming door de overheid. Dit is de reden dat er ten aanzien van alleenstaande minderjarigen een speciaal asielbeleid is ingevoerd. In de meeste landen van herkomst wordt dezelfde leeftijdsgrens voor meerderjarigheid gehanteerd als in Nederland. In de praktijk kan wat er van een minderjarige in Nederland verwacht wordt echter sterk verschillen van de verwachtingen in het land van herkomst. Voor sommige AMA's betekent het minderjarig zijn in Nederland een inperking van de vrijheid die ze genoten in het land van herkomst. Omdat een intensieve begeleiding (in de periode dat een AMA in de KWE verblijft) dan als 'bemoeizucht' kan worden ervaren is het belangrijk hierover duidelijkheid te krijgen en de intensiteit af te stemmen op de behoefte van een AMA.

3.4 AMA's zijn adolescenten

In Nederland is de adolescentie een fase in de ontwikkeling naar volwassenheid. Tijdens de adolescentiefase staan AMA's voor de opgave zich een plaats te verwerven in de maatschappij. AMA's maken zich los van de ouders en ontwikkelen een eigen identiteit. Binnen de Nederlandse samenleving krijgen AMA's ruimte om hiermee te experimenteren. Ze krijgen nieuwe taken en verantwoordelijkheden, maar mogen/kunnen idealiter nog terugvallen op de steun van hun ouders.

De adolescentie is in veel niet-westerse culturen een onbekende fase of een fase die door andere verwachtingen en omstandigheden een andere invulling krijgt dan in Nederland. Zo zijn er bijvoorbeeld culturen waarin kinderen na het ondergaan van een initiatieritueel in één klap volwassen zijn. De experimenteerruimte die Nederlandse jongeren krijgen zal voor veel AMA's nieuw zijn. Net als voor Nederlandse jongeren geldt voor AMA's dat ze een plaats dienen te verwerven in de maatschappij. Voor hen is het belangrijk dat ze leren beslissingen te nemen, verantwoordelijkheid te dragen en een eigen identiteit ontwikkelen. Doordat ze terecht zijn gekomen in een voor hen vreemde maatschappij en veelal geen ondersteuning kunnen verwachten van hun netwerk, zal dit proces extra zwaar zijn en zullen zij gerichte begeleiding vragen van de mentor en voogd.

3.4.1 Ontworteling

Doordat de AMA moet vluchten, raakt hij onverwacht en plotseling afgesneden van de wortels van zijn bestaan. Ontworteling verwijst naar zaken als:

- Ballingschap, dat wil zeggen gedwongen ver van huis in een ander land zijn en alle emoties die daarmee samenhangen;
- Het verblijven in een aanvankelijke onbekende en niet vertrouwde omgeving waar andere regels, gebruiken, normen en waarden gemeengoed zijn;
- Heimwee;
- Het moeten doorstaan van allerlei onvrijheden die met de asielprocedure verbonden zijn;
- Het afgesneden zijn van de familieleden;

- Het lijden van vele verliezen en de noodzaak die verliezen emotioneel te verwerken (bijvoorbeeld het verlies van een vertrouwde omgeving, een sociaal netwerk, bezittingen, sociale status en toekomstperspectief/mogelijkheden)

Ontworteld zijn heeft dus enerzijds met het verleden te maken, maar heeft ook duidelijk betrekking op de huidige situatie en hoe deze wordt ervaren. Ontworteld zijn is geen statisch gegeven; AMA's worden hier in verschillende fasen en periodes van hun leven meer of minder mee geconfronteerd. In dit proces kunnen drie fasen worden onderscheiden:

1. Het verlaten van de normale woonplaats met daaraan gekoppeld een periode van overplaatsingen;
2. De periode van opvang in Nederland. Dit brengt in eerste instantie een gevoel van veiligheid teweeg. Vervolgens ervaart men de beperkingen en krijgt men angst om teruggestuurd te worden (wat kan interfereren met het werken aan een toekomst)
3. Het verkrijgen van een definitieve status. Dit geeft in eerste instantie nieuwe energie, maar al snel wordt men wederom geconfronteerd met (nieuwe) maatschappelijke problemen.

3.4.2 Schokkende ervaringen

Vluchteling zijn betekent dat de jongeren schokkende ervaringen hebben opgedaan. De invloed van meegemaakte gebeurtenissen en de gevolgen van het vluchten verdwijnen niet op het moment dat een jongere aankomt in een 'veilig land'. AMA's kunnen bang zijn om door (politieke) tegenstanders te worden herkend en bedreigd, en vrezen voor het lot van de achtergebleven familie en vrienden. Daarnaast is vaak sprake van 'overlevingsschuld'; zeker wanneer AMA's zich voorspoedig ontwikkelen, kunnen ze gekweld worden door schuldgevoelens tegenover de achterblijvers. Veel AMA's hebben klachten zoals: nachtmerries, zich vaak zorgen maken, zich vaak verdrietig voelen. Dit betekent echter niet dat elke vluchteling dermate getraumatiseerd is dat hij niet kan functioneren in de voor hem nieuwe samenleving. AMA's kunnen door de meegemaakte gebeurtenissen sterker zijn geworden, sneller volwassen zijn geworden. Schokkende ervaringen zullen net als andere belangrijke en indrukwekkende ervaringen van invloed zijn op en interfereren met het normale ontwikkelingsproces van een AMA. De normale ontwikkeling kan er door bemoeilijkt worden of zelfs verstoord raken, maar deze ervaringen kunnen ook leiden tot persoonlijke groei. In de begeleiding is het daarom van belang rekening te houden met het gegeven dat de jongeren vluchtelingen zijn, maar dit hoeft niet direct geproblematiseerd te worden. Dit betekent dat schokkende gebeurtenissen geen onderwerp van begeleiding hoeven te zijn, maar dat de begeleider wel alert moet zijn op traumatische reacties en zicht dient te krijgen op de mate waarin schokkende ervaringen van invloed zijn op het dagelijks functioneren. Wordt het dagelijks functioneren verstoord, dan moet passende hulp worden gezocht.

3.4.3 Overlevingsstrategieën

Vluchteling zijn betekent dat jongeren zich veelal in stressvolle situaties staande moesten houden. AMA's kunnen zich overlevingsstrategieën eigen hebben gemaakt die in dergelijke situaties wellicht adequaat waren, maar in hun huidige (stressvolle) situatie als ongewenst worden ervaren. Twee voorbeelden van overlevingsstrategieën zijn dat AMA's zich tijdens de vlucht zeer afhankelijk opstellen of juist zeer zelfstandig optreden. Beide strategieën kunnen op dat moment zeer functioneel zijn geweest, maar kunnen bij de toepassing in het

contact met bijvoorbeeld hun voogd/mentor als kinderachtig of onvriendelijk worden beschouwd en conflicten oproepen. Ook kan een grote zelfstandigheid als overlevingsstrategie in het dagelijkse leven leiden tot niet om hulp willen vragen en/of hulp niet willen aannemen. Omdat de strategieën in het verleden een belangrijke functie hebben gehad (de AMA's hebben er misschien hun leven aan te danken) laten AMA's ze niet zomaar los. De begeleiding op dit punt richt zich daarom niet zozeer op het ombuigen van het overlevingsgedrag als wel op het uitbreiden van het gedragstrepoire, zodat AMA's andere manieren tot hun beschikking hebben om in stressvolle situaties te reageren.^{8,9}

HOOFDSTUK 4 Het asielbeleid

Inleiding

Nederland kent sinds 1992 een bijzonder toelatings- en opvangbeleid voor AMA's. Dit volgt het algemeen asielbeleid, maar houdt wel rekening met de jonge leeftijd van de asielaanvrager. Omdat het om minderjarigen gaat, rust er op de overheid een extra verantwoordelijkheid om, waar nodig, bescherming te bieden. In de volgende paragraaf gaan we in op de algemene uitgangspunten van het Asielbeleid (4.1), wat samenhangt met de Vreemdelingenwet 2000 (4.2).

In paragraaf 4.3 wordt de asielprocedure beschreven, omdat elke AMA in Nederland hiermee te maken heeft.

4.1 Algemene uitgangspunten Asielbeleid

Het Nederlandse asielbeleid kent drie algemene uitgangspunten.

Bescherming: personen die asiel aanvragen in Nederland moeten aannemelijk maken, dat ze internationale bescherming willen, omdat zij in het land van herkomst niet meer kunnen rekenen op bescherming van hun autoriteiten.

Primaat van recht: beoordeling van de noodzaak tot bescherming gebeurt op basis van internationale en Nederlandse rechtsbegrippen. Dat wil zeggen dat er een zorgvuldige toetsing aan deze begrippen plaatsvindt en dat personen, die niet voldoen aan voorwaarden om hier te kunnen blijven, niet in aanmerking komen voor toelating.

Wie niet in Nederland wordt toegelaten, dient terug te keren: wanneer terugkeer van een asielzoeker verantwoordt wordt geacht, wordt de persoon om wie het gaat verantwoordelijk gehouden voor de eigen terugkeer.

4.2 Vreemdelingenwet 2000

Vertrek van mensen uit hun eigen land is vaak een gevolg van oorlogen, gewapende conflicten, hongersnood, natuurrampen en schending van mensenrechten. Ook het verschil tussen rijk en arm brengt overal ter wereld mensen ertoe elders een bestaan op te bouwen. Daarnaast komen mensen naar Nederland om hier te werken of te studeren en om zich te herenigen met hun gezin. Vreemdelingenbeleid is nodig om de instroom van deze mensen goed te laten verlopen.

Met de Vreemdelingenwet 2000 kan de overheid het vreemdelingenvraagstuk niet oplossen, wel beter beheersbaar maken. Met duidelijke regels en kortere procedures kan sneller op een aanvraag voor een verblijfsvergunning beslist worden, zonder dat de kwaliteit van de beslissing daaronder lijdt. Elke aanvraag moet afzonderlijk beoordeeld worden. Iedere vreemdeling moet de gelegenheid krijgen zijn eigen verhaal te vertellen, zodat wie niet wordt toegelaten er zeker van kan zijn dat zijn verzoek zorgvuldig is behandeld.

4.3 Asielprocedure

Het AC is de plaats waar een asielaanvraag moet worden ingediend in Nederland, hier vindt ook de eerste beoordeling van de aanvraag plaats. De Immigratie en Naturalisatie Dienst (IND) heeft twee aanmeldcentra: AC Ter Apel en AC Schiphol. De procedure in het aanmeldcentrum (AC-procedure) duurt maximaal 48 uur. Deze 48 uren worden verspreid over een aantal werkdagen. Over het algemeen betekent dit dat een asielzoeker vier tot zes werkdagen in het aanmeldcentrum verblijft. De AC-procedure begint met onderzoek naar de identiteit, nationaliteit en reisroute van de asielzoeker. Onderdeel van dit onderzoek is het eerste gehoor. Na het eerste gehoor wordt bekeken of een aanvraag zich leent voor verdere behandeling in het aanmeldcentrum, of dat er meer tijd nodig is voor het doen van onderzoek. In het eerste geval krijgt de asielzoeker een nader gehoor in het aanmeldcentrum. Tijdens het nader gehoor kan hij vertellen waarom hij asiel heeft aangevraagd. Als er meer tijd nodig is om een beslissing te nemen over een asielaanvraag, wordt een asielzoeker vanuit het aanmeldcentrum doorverwezen naar een behandelkantoor voor het vervolg van de asielprocedure. Hij verblijft dan in een opvanglocatie van het COA en gaat op afspraak naar een behandelkantoor van de IND. In het behandelkantoor krijgt de asielzoeker een nader gehoor. Tijdens het nader gehoor kan hij vertellen waarom hij asiel heeft aangevraagd. Na afloop van het nader gehoor reist de asielzoeker terug naar de opvanglocatie waar hij verblijft. Hij blijft hier in afwachting van een beslissing over zijn asielaanvraag.

4.3.1 Leeftijdsonderzoek

Een deel van de instroom van minderjarige asielzoekers lijkt een gevolg te zijn van misbruik van de AMA-regeling door meerderjarige asielzoekers. Zij proberen in Nederland te blijven door zich jonger voor te doen dan ze daadwerkelijk zijn. Het kan zijn dat de IND twijfelt aan de opgegeven leeftijd van een asielzoeker. Als een AMA zijn opgegeven leeftijd niet kan aantonen met documenten, kan hij een leeftijdsonderzoek aanvragen. De IND betaalt de kosten daarvan. Tijdens het leeftijdsonderzoek worden röntgenfoto's gemaakt van het sleutelbeen en het hand- en polsgewricht. Dit is volledig pijnloos en niet schadelijk voor de gezondheid. Onafhankelijke radiologen bekijken de foto's. Zij kunnen beoordelen of het sleutelbeen en het hand/polsgewricht volledig zijn uitgegroeid. Het sleutelbeen is op zijn vroegst uitgegroeid op een leeftijd van 20 jaar. Aan de hand/polsgewricht is te zien of iemand ouder of jonger is dan 15 jaar. Als uit het leeftijdsonderzoek blijkt dat iemand evident meerderjarig is (dus ouder dan 20 jaar), dan wordt de asielaanvraag volgens het normale beleid voor meerderjarige asielzoekers afgehandeld. Blijkt uit het leeftijdsonderzoek dat iemand minderjarig is dan gaat de asielzoeker als AMA de procedure in.

4.3.2 Beschikking

Een beschikking is een beslissing van de overheid. Als men een machtiging tot voorlopig verblijf of een verblijfsvergunning heeft aangevraagd, geeft de Nederlandse overheid een beschikking af. Dat is dus een negatief of positief besluit op de aanvraag. Men krijgt een officiële brief met daarin de beschikking.

4.3.3 Positieve beslissing

Als de IND over de asielaanvraag positief is, krijgt de asielzoeker een vergunning om voor bepaalde tijd in Nederland te blijven. Dit betekent dat de asielzoeker tijdelijk (maximaal 3 jaar) in Nederland mag blijven zo lang hij bescherming nodig heeft. Zodra dat niet meer nodig is, moet hij terugkeren naar het land waar hij vandaan komt. Als de betrokkene na drie jaar nog steeds bescherming nodig heeft, kan hij in aanmerking komen voor een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd. Dat betekent dat hij voorgoed in Nederland mag blijven.

4.3.4 Negatieve beslissing

Als de IND van plan is de asielaanvraag af te wijzen, stelt hij de asielzoeker daarvan op de hoogte. De asielzoeker kan daarop reageren en duidelijk maken waarom hij het daar niet mee eens is. Deze procedure zorgt ervoor dat het standpunt en de argumenten van de asielzoeker voldoende naar voren komen. Bij het nemen van de uiteindelijke beslissing moet de IND ook ingaan op de reactie van de asielzoeker.

4.3.5 In beroep gaan

Als de IND de asielaanvraag afwijst, is de asielzoeker verplicht het land te verlaten. Het is echter mogelijk om bij de rechtbank in beroep te gaan tegen die afwijzing. Gaat de asielzoeker in beroep, dan komt de plicht om het land te verlaten tijdelijk te vervallen. De beroepsprocedure mag namelijk in Nederland worden afgewacht. De asielzoeker blijft dan in een van de opvanglocaties van het COA. Er zijn een paar uitzonderingen op deze regel. Bijvoorbeeld wanneer de asielzoeker al in het aanmeldcentrum te horen krijgt dat zijn verzoek kansloos is of als hij al eerder asielaanvraag heeft ingediend en deze is afgewezen, dan mag hij beroepsprocedure in Nederland niet afwachten.

4.3.6 In hoger beroep gaan

Vindt de rechter dat het beroep van de asielzoeker terecht is, dat moet de IND de aanvraag opnieuw beoordelen. Wijst de rechter het beroep af, dan kan de asielzoeker daartegen in hoger beroep gaan bij de Raad van State. De uitspraak op het hoger beroep mag niet in Nederland worden afgewacht. Als de Raad van State het hoger beroep van de asielzoeker terecht vindt, moet de asielaanvraag opnieuw worden beoordeeld. Een afwijzing van het hoger beroep betekent dat de uitspraak van de rechter door de Raad van State wordt bevestigd en de asielzoeker dus geen verblijfsvergunning krijgt.

4.3.7 Uitgeprocedeerde asielzoekers

Bij deze groep gaat het om mensen die een asielaanvraag hebben ingediend en na een zorgvuldige procedure te horen hebben gekregen dat hun asielverzoek is afgewezen. Er zijn twee groepen te onderscheiden. De eerste groep zijn de asielzoekers die voor 1 april 2001 in Nederland een eerste asielaanvraag hebben ingediend, toen de 'oude' Vreemdelingenwet nog van toepassing was. Onder deze wet bestonden er veel verschillende mogelijkheden om een negatieve beslissing in juridische procedures aan te vechten. Het gaat veelal om asielzoekers die vanwege lange procedures geruime tijd in Nederland verblijven. Een deel van hen woont zelfstandig in een woning. Een ander deel verblijft in een opvangcentrum van het COA of in een noodvoorziening van de gemeente. Voor deze groep heeft de overheid een aantal specifieke maatregelen getroffen om hen te helpen bij de terugkeer naar het land van

herkomst. De tweede groep zijn de asielzoekers die na 1 april 2001 in Nederland asiel hebben aangevraagd. Deze groep vallen dus onder de Vreemdelingenwet 2000. Deze wet zorgt voor kortere en dus snellere procedures. Vanaf het begin van de procedure wordt de asielzoeker gewezen op de mogelijkheid dat zijn verzoek wordt afgewezen en hij moet terugkeren naar zijn land van herkomst. In de Vreemdelingenwet 2000 is vastgelegd dat de asielzoeker, nadat de afwijzing van zijn asielverzoek definitief is geworden, nog vier weken de tijd krijgt om de voorbereidingen van zijn terugkeer naar zijn land van herkomst af te ronden. Na deze vier weken worden de (opvang)voorzieningen die hij van de overheid ontvangt, automatisch beëindigd.

4.3.8 Verblijfsvergunning

Over een asielaanvraag moet zo snel mogelijk worden beslist. De IND probeert binnen zes tot negen maanden na het indienen van de asielaanvraag duidelijkheid te geven over de aanvraag. AMA's die in aanmerking komen voor een 'verblijfsvergunning asiel voor bepaalde tijd' (bijvoorbeeld omdat zij volgens het Vluchtelingenverdrag van Genève als vluchteling worden aangemerkt) worden voorbereid op hun integratie in de Nederlandse maatschappij.

Komt een AMA niet in aanmerking voor een 'verblijfsvergunning asiel voor bepaalde tijd', dan wordt direct onderzocht of hij kan terugkeren naar het land van herkomst. Is dit niet het geval en heeft de jonge vluchteling informatie versterkt over zijn identiteit en zijn mogelijkheden om terug te keren, dan krijgt hij in eerste instantie een tijdelijke verblijfsvergunning voor een jaar. Deze vergunning kan twee keer met een jaar worden verlengd. Ook in deze periode wordt onderzocht of terugkeer alsnog mogelijk is. Heeft een AMA gedurende drie jaar achter elkaar een tijdelijke verblijfsvergunning gekregen, dan gold het 'driejarenbeleid'. Dit beleid ging ervan uit dat een alleenstaande minderjarige asielzoeker die drie jaar legaal, dus met een tijdelijke vergunning, in Nederland verbleef en terugkeer nog niet mogelijk was, mocht blijven. Het 'driejarenbeleid' is afgeschaft. In de praktijk kan de verblijfsvergunning namelijk worden ingetrokken.

Wordt de AMA achttien jaar, dan is hij meerderjarig en dus geen AMA meer. Op dat moment vervalt de tijdelijke verblijfsvergunning automatisch en zal hij terugkeren op basis van het bestaande terugkeerbeleid voor volwassenen. Dat betekent dat AMA's in de leeftijd 15 tot 18 jaar, met een tijdelijke verblijfsvergunning, niet in aanmerking komen voor verder verblijf in Nederland. Zij vallen immers niet onder het driejarenbeleid, omdat ze bij hun aankomst in Nederland ouder waren dan 15 jaar en op hun 18de jaar de AMA-regeling moeten verlaten.

4.3.9 De zwakke juridische positie van AMA's.

Wanneer alleenstaande jongeren in Nederland asiel aanvragen, kunnen ze een verblijfsvergunning krijgen op grond van een erkenning als vluchteling (**A-status**), om klemmende redenen van humanitaire aard (**VTV hum**) of een voorwaardelijke vergunning tot verblijf (**VTVV**) omdat "gedwongen verwijdering naar het land van herkomst van bijzondere hardheid zou zijn in verband met de slechte algemene situatie aldaar" (artikel 12b van de Vreemdelingenwet). Slechts een klein deel van de jongeren die in Nederland asiel aanvragen krijgt een A-status, VTV hum of een VTVV. Juridisch gezien komen de meeste jongeren dus in aanmerking voor verwijdering. Verwijdering komt in de praktijk echter niet vaak voor; de meeste jongeren mogen blijven op grond van een AMA-VTV, wat betekent dat zij voorlopig (in principe voor een periode van een jaar) mogen blijven omdat in het land

van herkomst geen adequate opvang is en (geldend voor jongeren van 16 jaar en ouder) de jongeren niet zodanig zelfstandig zijn dat zij in land van herkomst geen opvang nodig hebben. Na drie jaar wordt de AMA-VTV omgezet in een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd onder de beperking ‘voortgezet verblijf’. Jongeren, voor wie de IND meent dat in het land van herkomst adequate opvang is of dat ze zelfstandig genoeg zijn om zich in het land van herkomst te redden zonder opvang, krijgen geen vergunning en moeten terug. Ook van deze groep kan in de praktijk een groot deel niet worden uitgezet, bijvoorbeeld omdat het land van herkomst hen weigert te ontvangen. Dit systeem leidt ertoe dat Nederland een groep jonge asielzoekers herbergt met zeer uiteenlopende vergunningen en daarmee zeer uiteenlopende mogelijkheden en beperkingen.

4.4 Terugkeerbeleid

Een minderjarige asielzoeker moet terugkeren als er, naar plaatselijke maatstaven in het land waar hij vandaan komt, adequate opvang aanwezig is. Dat zelfde geldt wanneer opvang niet nodig is omdat de minderjarige zich, in het land van herkomst, op grond van persoonlijke omstandigheden, zelfstandig kan handhaven. Of er adequate opvang in het land van herkomst aanwezig is, wordt onderzocht en beoordeeld door het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Een minderjarige asielzoeker mag niet worden teruggestuurd zonder dat is vastgesteld of hij ‘thuis’ wordt opgevangen door bijvoorbeeld een familielid of andere volwassene of door een opvanginstelling. Ook AMA’s die 18 jaar worden en nog geen drie jaar in Nederland verblijven moeten terugkeren. Voor iedere AMA (ongeacht leeftijd) die niet in het bezit is van reisdocumenten, geldt dat er een onderzoek naar zijn of haar identiteit wordt gestart. Dit gebeurt onder meer door de AMA te fouilleren op reisdocumenten en door te analyseren welke taal hij spreekt.

Uitgeprocedeerde AMA’s van 16 jaar en ouder keren zelfstandig (zonder begeleiding) terug naar het land van herkomst, tenzij ze zich verzetten tegen hun vertrek. Bij jongere AMA’s, waarbij geen verzet wordt verwacht, wordt de luchtvaartmaatschappij verzocht de AMA als ‘unaccompanied minors’ te begeleiden. De steward(ess) besteedt dan extra aandacht aan het alleen reizende kind. De Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) zorgt vervolgens voor opvang op de luchthaven in de land van herkomst. Als wordt verwacht dat de terugkerende AMA zich tegen uitzetting zal verzetten, dan wordt het kind begeleid door speciaal daarvoor opgeleid personeel van de Koninklijke Marechaussee (KMar).

4.4.1 Waarom terugkeerbeleid?

Nederland kent een streng maar rechtvaardig Vreemdelingenbeleid. Verzoeken om toelating worden zorgvuldig afgewogen. Wie wordt toegelaten en dus een verblijfsvergunning krijgt, moet integreren in de Nederlandse samenleving. Wie geen recht (meer) heeft op verblijf, is hier illegaal en moet het land verlaten. Uitgangspunt van het terugkeerbeleid is daarmee dat illegaal verblijf niet wordt toegestaan, ook in het belang van de vreemdeling zelf. Illegale vreemdelingen hebben immers geen perspectief in Nederland. Zij mogen niet werken en hebben geen recht op woonruimte of een uitkering. Hun kwetsbare positie maakt dat zij gemakkelijk slachtoffer worden van uitbuiting of verleid worden tot crimineel gedrag. Een duidelijk en consequent terugkeerbeleid draagt bij aan het behouden van draagvlak in de Nederlandse samenleving voor vreemdelingen die wel worden toegelaten.

4.4.2 Eigen verantwoordelijkheid

Vanaf het moment dat een vreemdeling om toelating vraagt, maakt de overheid duidelijk dat hij, als het verzoek om toelating wordt afgewezen, de plicht heeft terug te keren naar het land van herkomst. De verantwoordelijkheid voor terugkeer naar het land van herkomst, ligt bij de vreemdeling zelf. Uitgangspunt daarbij is dat wie terug wil keren, terug kan keren. De overheid stimuleert vreemdelingen die niet in Nederland mogen blijven het land zelfstandig te verlaten, en ondersteunt hen daarbij indien nodig is. Vreemdelingen die Nederland niet zelf verlaten, kunnen in bepaalde gevallen door de overheid gedwongen het land worden uitgezet. Dit kan alleen als de identiteit en nationaliteit van een vreemdeling bekend zijn en de vreemdeling een geldig reisdocument heeft, waarmee hij naar zijn land van herkomst kan terug keren. Dit is meestal niet het geval. Dan is onderzoek noodzakelijk om de identiteit en nationaliteit van de vreemdeling vast te kunnen stellen.

4.4.3 Menswaardige behandeling

De plicht van illegale vreemdelingen om Nederland te verlaten, betekent niet dat zij helemaal geen rechten hebben. Iedereen die in Nederland verblijft, heeft recht op een menswaardige behandeling. Illegale vreemdelingen hebben toegang tot medische zorg en alle kinderen (legaal of illegaal) hebben recht op onderwijs.

4.4.4 Samenwerking

De Nederlandse overheid kan het terugkeerbeleid niet alleen uitvoeren. Behalve de medewerking van de vreemdeling, is ook de medewerking nodig van het land waar de vreemdeling vandaan komt. Het gaat dan om die situaties waarin de asielzoeker geen geldig reisdocument heeft en het land van herkomst een vervangend reisdocument moet verstrekken, waarmee de vreemdeling kan terugkeren. Daarom is het belangrijk om met landen van herkomst afspraken hierover te maken. Daarnaast is het van belang om afspraken te maken met andere Europese landen over samenwerking op het gebied van terugkeer, zoals voor het uitvoeren van gezamenlijke georganiseerde terugkeervluchten.^{10,11,12,13}

4.5 Onze visie op de problematiek van de AMA's

Ons inziens hebben de AMA's een zwakke maatschappelijke en juridische positie in Nederland. Ze vluchten naar Nederland om hier een toekomst op te bouwen, omdat ze in het land van herkomst door allerlei omstandigheden waaronder (burger) oorlogen, geen toekomst meer hebben. Als we bijvoorbeeld kijken naar Afrika dan zijn er zo een 3,5 miljoen mensen in Angola ontheemd, wegens koloniale uitbuiting, geweld (waar onder seksueel geweld) en armoede. Een klein deel hiervan weet Nederland te bereiken. Wij kunnen ons goed voorstellen dat AMA's besluiten om wat voor reden dan ook hun land te ontvluchten. De Afrikaanse schrijfster en sociologe Buchi Emecheta legt in haar boek 'Als een tweederangs burger' de historische context bloot en schrijft het volgende: 'we werden door het Westen uitgebuit, in slavernij gedreven, gekoloniseerd en later economisch afhankelijk gemaakt'. Het bestaan van de AMA anno 2005 zien wij als het product van de eeuwenlange onderdrukking van de derde wereld. Helaas wordt het de AMA's niet gemakkelijk gemaakt in Nederland. In het land van herkomst hebben ze nauwelijks toegang tot de basisvoorzieningen op het gebied van gezondheidszorg en onderwijs. De voorzieningen waren bovendien van lage kwaliteit.

In Nederland wordt hen het recht op arbeid ontnomen en het recht op onderwijs en huisvesting beperkt. Het feit dat zij in de eerste plaats mens en in de tweede plaats asielzoeker zijn geeft naar onze mening Nederland niet het recht om de rechten van hen te beperken/ontnemen. Hierdoor komen zij terecht in de marge van de Nederlandse samenleving met alle gevolgen van dien.

4.6 Samenvatting van het literatuuronderzoek

Op de wereld zijn er 23 miljoen mensen die op de vlucht zijn. Slechts een klein deel hiervan bereikt Nederland. Een deel daarvan komt hier zonder ouders terecht, helemaal alleen. Een kind of jongere dat hier zonder ouders/verzorgers naartoe komt noemt men een alleenstaande minderjarige asielzoeker, afgekort AMA. De meest genoemde redenen waarom AMA's hun land verlaten zijn: de oorlogssituatie, de AMA heeft niemand meer die voor hem zorgt en vervolging wegens politieke redenen. Op het moment dat AMA's het land binnenkomen, melden zij zich bij een aanmeldcentrum. Op basis van de Nederlandse wet moet er een voogd worden benoemd. Voor AMA's is dat Stichting Nidos. Stichting Nidos is een landelijk werkende voogdij-instelling specifiek voor alleenstaande minderjarige vluchtelingen en asielzoekers. AMA's zijn naar Nederland gekomen op zoek naar veiligheid en een toekomst. AMA's hebben de volgende gemeenschappelijke kenmerken: ze zijn alleen, ze spreken een andere taal, komen uit een andere cultuur en ze zijn minderjarig. Ondanks de schrijnende situatie waarin deze jongeren verkeren, streeft Nidos ernaar dat zij zich zo goed mogelijk kunnen ontwikkelen. Nidos heeft dan ook tot doel dat de AMA's op hun achttiende jaar zelfstandig zijn en op eigen benen kunnen staan. Dit doel wil Nidos bereiken door het bieden van begeleiding, ondersteuning en door ervoor te zorgen dat alle jongeren de voorzieningen krijgen die bij hun persoon aansluit, zoals onderwijs, financiën en begeleiding op het gebied van huisvesting, arbeid, vrije tijdsbesteding en persoonlijke situatie. Deze zes gebieden hebben wij in opdracht van Stichting Nidos onderzocht (hoofdstuk 5 en 6). We hebben kritisch gekeken of de begeleiding heeft aangesloten bij de eisen en doelstellingen die Stichting Nidos zichzelf stelt en op welke punten verbetering nodig is.

HOOFDSTUK 5 Opzet van het onderzoek

Inleiding

Dit hoofdstuk begint met een beschrijving van de doelstelling van het onderzoek en de bijbehorende onderzoeksvragen, paragraaf 5.1. In paragraaf 5.2 wordt de onderzoeksgroep beschreven. Paragraaf 5.3 betreft de onderzoeksmethode en onderzoeksinstrument. Het hoofdstuk wordt met paragraaf 5.4 afgesloten met een beschrijving van de onderzoeksprocedure.

5.1 Doelstelling en onderzoeksvragen

Doelstelling van het onderzoek is na te gaan of de asielzoekers tevreden zijn met de begeleiding die hen is geboden tot de achttiende jaar. Zicht op deze zaak en met name op eventuele knelpunten, zou kunnen bijdragen aan verdere invulling van de werkwijze binnen Stichting Nidos, teneinde deze knelpunten waar mogelijk is aan te pakken. Om dit te onderzoeken hebben wij gekozen voor een behoefteonderzoek.

De analysevragen luiden:

- 1) Hoe hebben de AMA's de begeleiding ervaren?
- 2) Welke problemen hebben zij op het gebied van huisvesting, onderwijs, werken, financiën, vrijetijdsbesteding en persoonlijke situatie voorgegaan?
- 3) Welke problemen spelen op dit moment bij de punten die vermeld staan in onderzoeksvraag 2?

5.2 Onderzoeksgroep

De onderzoekspopulatie bestaat uit twintig asielzoekers die door Stichting Nidos zijn begeleid tot hun achttiende jaar. Hiervan zijn elf van het mannelijk- en negen van het vrouwelijk geslacht. De gemiddelde leeftijd van de pupillen is achttien jaar en negen maanden. De pupillen zijn afkomstig uit elf verschillende landen. Het meest voorkomende land is Angola.

Bijna alle pupillen zijn opgevangen in een eerste opvangcentrum en zijn vervolgens geplaatst in een KWE, alvorens zij zelfstandig zijn gaan wonen.

Er is gekozen voor pupillen ouder dan achttien jaar om een indruk te krijgen hoe het hen na de begeleiding is vergaan en omdat zij terug kunnen kijken op de begeleidingsperiode tot de achttiende jaar. De pupillen die wij geïnterviewd hebben zijn woonachtig in de regio Haaglanden, omdat Stichting Nidos de voogdij over deze regio uitoefent.

5.3 Onderzoeksmethode en onderzoeksinstrument

Onderzoeksmethode

De gegevens voor dit onderzoek zijn verzameld middels interviews afgenomen met de asielzoekers. Er is gekozen voor deze methode omdat:

- Uitnodiging voor een persoonlijk interview ons inziens tot een grotere respons zou leiden dan het verzoek om een vragenlijst in te vullen en deze ingevuld terug te sturen.
- Veel respondenten zich gezien het feit dat zij pas enkele jaren in Nederland zijn, waarschijnlijk beter mondeling kunnen uitdrukken dan schriftelijk.
- De interviewer voor de pupil, waar nodig, vragen zou kunnen verduidelijken.

- Het bij interviews mogelijk is om door te vragen op onduidelijke antwoorden.
- In de verkennende fase waarin het onderzoek zich bevindt ook informatie die buiten de te stellen vragen valt, zeer welkom zou zijn voor Stichting Nidos.

Onderzoeksinstrument

De vragen in de interviewlijst zijn door ons opgesteld. De vragenlijst bestaat uit zes delen, namelijk vragen over a) huisvesting, b) onderwijs, c) werken, d) financiën, e) vrijetijdsbesteding en f) persoonlijke situatie.

In verband met het feit dat niet alle respondenten het Nederlands perfect beheersen, zijn de vragen zo eenduidig en eenvoudig mogelijk geformuleerd. We hebben gebruik gemaakt van een vragenlijst bestaande uit veertig vragen.

Doordat de interviews opgebouwd zijn uit vragen waarop een open antwoord gegeven moet worden, heeft elke respondent onder andere de mogelijkheid gehad om eigen accenten te leggen. Sommige respondenten zijn korter en eenduidiger in hun beantwoording. De wijze van reageren op de vragen door een respondent verklaart voor een groot deel de lengte van een interview. De interviews hebben over het algemeen veel informatie opgeleverd.

5.4 De onderzoeksprocedure

Allereerst is contact gezocht met voogden. Wij hebben voogden benaderd en hen gevraagd of zij contact zouden kunnen leggen met de pupillen. Waar mogelijk stelden de voogden zelf de pupillen op de hoogte van het onderzoek en verzochten hen om mee te werken. Dat gebeurde telefonisch. Vijf pupillen zijn door middel van hun voogd benaderd. De overige vijftien pupillen hebben wij zelf telefonisch benaderd, nadat wij van voogden telefoonnummers door hadden gekregen. Wij hebben hun tijdens het gesprek verteld wat de doelstelling is van ons onderzoek en hen verzocht om mee te werken. Nadat een pupil had ingestemd met deelname aan het onderzoek werd een afspraak gemaakt voor het afnemen van het interview op de tijd en de plaats die hem of haar het beste uitkwam.

Uiteindelijk hebben wij vier pupillen thuis geïnterviewd. De overige interviews zijn ten kantore van Nidos te Scheveningen gehouden. De interviews hebben in de maanden februari en maart plaatsgevonden.

Het afnemen van het interview duurde gemiddeld 75 minuten met een minimum van 45 minuten en een maximum van 100 minuten. De antwoorden zijn door ons steeds ter plaatse schriftelijk vastgelegd door middel van aantekeningen. Met de geïnterviewde is afgesproken dat de informatie die zij hebben verschaft, anoniem wordt verwerkt. De meeste pupillen vonden het interview lang duren, maar werkten toch bereidwillig mee. Ze hebben het interview als leuk ervaren en vonden het fijn om ons ermee van dienst te zijn.

Na afloop van het interview ontving iedere pupil een zak met snoepgoed, hetgeen over het algemeen op prijs werd gesteld.

5.5 Kwaliteit van het materiaal

Door grondig literatuuronderzoek te hebben verricht en de resultaten hiervan te vergelijken met hoe de respondenten er in de praktijk tegenover staan, dragen wij zorg voor de validiteit van het onderzoek. Ook de betrouwbaarheid van het onderzoek is van groot belang. Door iedere stap in de onderzoeksopzet te verantwoorden verhogen wij de betrouwbaarheid. De

verzamelde gegevens uit interviews hebben wij zo snel mogelijk uitgewerkt, om ook hier verlies van gegevens te voorkomen.

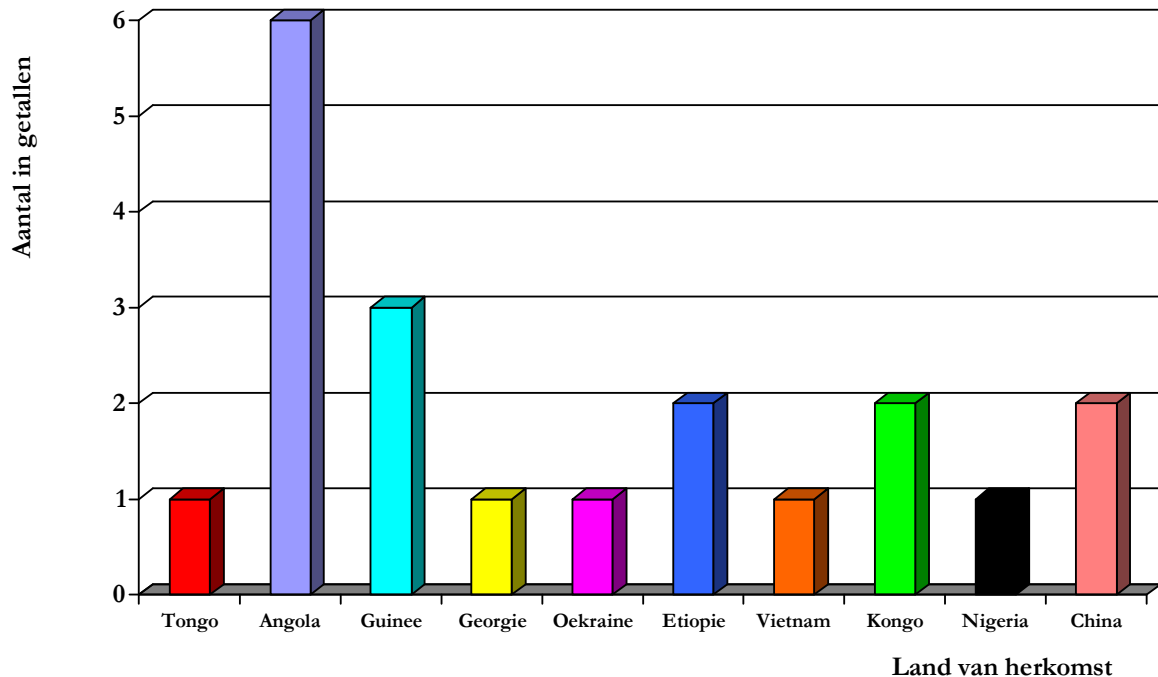
5.6 Analyse

Nadat wij de interviews hebben afgenomen, hebben wij de gegevens geordend en geanalyseerd. De analyse/onderzoeksresultaten worden in de volgende hoofdstukken gepresenteerd. Wij hebben de situatie op zes gebieden bekeken, namelijk op het gebied van huisvesting, onderwijs, werken, financiën, vrijetijdsbesteding en persoonlijke situatie. Wij hebben voor deze gebieden gekozen, omdat de voogd hen op deze punten heeft begeleid. In de onderzoeksresultaten komen duidelijk de antwoorden op de onderzoeksvragen naar voren.

In het volgende hoofdstuk wordt er ter verheldering en ter illustratie gebruik gemaakt van ‘citaten’. Deze zijn steeds cursief, in een kader en tussen aanhalingstekens weergegeven. Men dient zich te realiseren dat het hier gaat om citaten die zijn overgenomen van de vragenlijst. Het betreft dus een door de interviewer vastgelegde tekst en dit is soms een letterlijke weergave van wat een jongere gezegd heeft, maar ook vaak een door de interviewer in eigen woorden weergegeven samenvatting daarvan.¹⁴

HOOFDSTUK 6 Interviewanalyse

Van de twintig pupillen die we hebben geïnterviewd, zijn er elf van mannelijk- en negen van het vrouwelijk geslacht. De gemiddelde leeftijd van de pupillen is 18 jaar en negen maanden, de jongste is achttien en de oudste tweeëntwintig jaar. De pupillen hebben verschillende nationaliteiten, zie **figuur 1**.

Figuur 1

Huisvesting

Uit ons onderzoek is gebleken dat negentien pupillen zelfstandig wonen en één pupil woont in een pleeggezin. De pupillen komen bij aankomst in Nederland in een OC terecht, vandaar uit worden ze in een KWE geplaatst. Op een gemiddelde leeftijd van zeventien en een half jaar moeten de pupillen zelfstandig gaan wonen. Om de zelfstandigheid van de pupillen te bevorderen, wordt er van ze verwacht dat ze zelf op zoek gaan naar een kamer. Dit hebben de pupillen voornamelijk als moeilijk ervaren, omdat zij niet precies weten waar ze terecht kunnen en de Nederlandse taal niet voldoende beheersen. Merendeels van de pupillen zijn met behulp van hun vrienden aan een kamer gekomen. Een kleine groep heeft via zijn voogd, mentor en kerkgenoten adressen gekregen om een kamer te huren. Vijftien pupillen zijn tevreden met hun huidige woonruimte en vijf zijn er ontevreden mee. De ontevredenheid wordt veroorzaakt door de oude staat van de woonruimte. Eén van de pupillen geeft het volgende aan, citaat:

Citaat: *'Ik ben niet tevreden met mijn kamer, het is oud en vies, de keukentegels vallen van de muur af en de kozijnen in de slaapkamer zijn verrot en kapot. En ik betaal € 280,- aan huur'.*

Hiernaast geven de overige vier pupillen aan dat de kamers in slechte staat verkeren, dat er geen verwarming aanwezig is en in verhouding tot de kwaliteit van de kamer te veel huur betalen.

De tevredenheid wordt bepaald door de woonomgeving en huisgenoten. Veel pupillen wonen graag in een rustige buurt en wonen samen met mensen van hun eigen afkomst. Uit ons onderzoek is gebleken dat de meeste pupillen al een aantal keer zijn verhuisd, van kamer naar kamer. De meeste moesten hun toenmalige kamer noodgedwongen verlaten, omdat de huisbaas niet in het bezit was van een huurvergunning. Ook kwam het vaak voor dat zij op korte termijn te horen kregen dat de huisbaas het huis ging verkopen. Een aantal pupillen had contracten voor bepaalde tijd ondertekend, wat weer tot een verhuizing leidde. Zij moesten vaak hun woonplaats verlaten, vanwege een gebrek aan kameraanbod in diens omgeving.

In ons interview is de volgende vraag opgenomen: 'Vind je dat jouw voogd voldoende begeleiding heeft geboden bij het zoeken naar woonruimte?'.

Dertien pupillen zijn tevreden met de wijze van de begeleiding op het gebied van wonen. Zij geven aan voldoende informatie/brochures gehad te hebben, zijn geadviseerd advertenties te plaatsen en zich in te schrijven bij kamerbemiddelingsbureaus. De overige zeven pupillen vinden dat ze informatie gemist hebben. Zij hadden graag adressen op papier willen zien. Een aantal pupillen vindt het jammer dat hun voogd weinig tijd en aandacht heeft gestoken in het zoeken naar kamer en vinden van geschikte woonruimte.

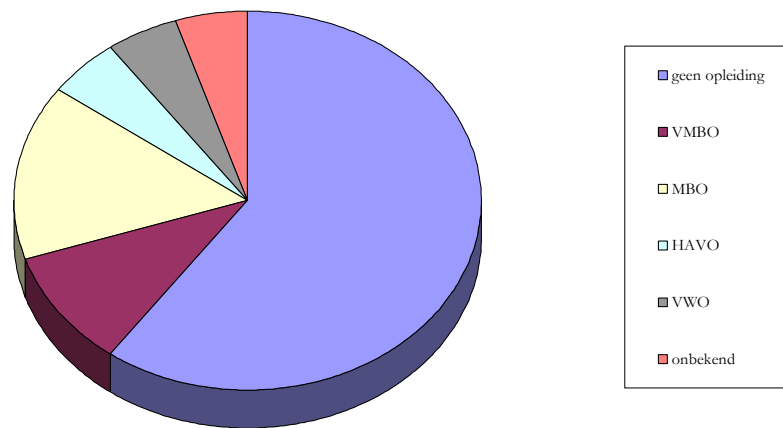
Onderwijs

Iedere pupil die hier in Nederland is aangekomen, heeft Nederlandse taallessen gehad. Indien ze dit naar behoren hebben afgerond, zijn zij doorgestroomd naar het reguliere onderwijs.

Van de twintig pupillen nemen acht pupillen deel aan het reguliere onderwijs en twaalf pupillen volgen geen onderwijs. De pupillen die nog op school zitten volgen het VMBO, MBO, HAVO en VWO. Van de acht ervaart er één pupil het Nederlandse onderwijssysteem als moeilijk en de overige zeven als redelijk tot gemakkelijk. De meeste pupillen hebben het naar hun zin op school. Dit heeft te maken met de medeleerlingen, leraren en de sfeer op school. Twee pupillen geven aan ouder te zijn dan de gemiddelde leeftijd van hun medeleerlingen en kunnen niet tegen de drukte binnen de school. Elke pupil vindt dat onderwijs belangrijk is. Zij hebben daar redenen voor aangegeven, zoals: een opleiding is de toekomst, een opleiding leidt tot een normale tot goede baan, er wordt een basis gelegd voor later en men wordt als intelligent beschouwd met een diploma. Vier pupillen die een opleiding genieten, hebben als doel verder te studeren in Nederland. Zij willen graag doorstromen naar het MBO, HBO en de universiteit.

De pupillen die niet op school zitten, zijn vroegtijdig gestopt vanwege uiteenlopende problemen. Zij zijn ongerust over hun procedure en konden zich hierdoor op school niet concentreren. De taalachterstand heeft ook een rol gespeeld, dit leidde namelijk tot onzekerheid. En door verhuizingen en/of ziekte werd de school onbereikbaar voor hen. De meeste pupillen kwamen op achttiende leeftijd erachter dat hun schoolgeld niet meer vergoed zou worden. Dit was tevens het moment dat zij een opleiding wilden gaan volgen. Veel pupillen hebben na hun achttiende geprobeerd zich in te schrijven op een school, maar vernamen dat dit niet mogelijk was met een W-document.

Figuur 2. Overzicht van de opleiding van de pupillen

Op dit moment zouden tien van de twaalf pupillen die niet naar school gaan graag weer deel willen nemen aan het onderwijs. Zij zouden hiervoor kiezen als het vergoed zou worden, als ze een verblijfsvergunning zouden hebben en niet ongerust zouden zijn over hun procedure. Niet alleen de pupillen die momenteel onderwijs volgen zien het belang van een opleiding in, maar ook de niet schoolgaande pupillen zien het er belang van in. Zij zijn van mening dat eenieder op school de Nederlandse taal beter leert beheersen, het een mogelijkheid biedt tot een goede baan en werkervaring in de toekomst kan opdoen. Twee pupillen geven aan dat zij zonder verblijfsvergunning geen onderwijs zouden willen volgen, omdat ze er niet op vooruit gaan. Het diploma is namelijk niet geldig in het land van herkomst.

In ons interview is de volgende vraag opgenomen: 'Vind je dat jouw voogd voldoende ondersteuning heeft geboden met betrekking tot school?'.

Dertien pupillen zijn tevreden met de begeleiding die zij op het gebied van school hebben gehad van hun voogd. Zij zijn voldoende geïnformeerd over de scholingsmogelijkheden in Nederland. De voogd heeft hen gestimuleerd om naar school te gaan en zich aan tijden en regels te houden. De pupillen vinden dat de informatie en advies over het belang van een diploma als stimulans heeft gewerkt. Een pupil geeft aan dat de voogd hem erop voorbereid heeft dat hij in Nederland nergens is zonder diploma.

Vier pupillen geven aan informatie gemist te hebben en zijn ontevreden. Eén pupil vindt dat zijn voogd niks voor hem heeft betekend en dat hij telkens werd doorverwezen naar Vluchtelingenwerk (VVN). Twee pupillen geven aan informatie gehad te willen hebben over het Nederlandse onderwijssysteem en eventuele vervolgopleiding. Ook zij geven aan dat ze informatie hadden moeten krijgen, over het achttien-plus reglement dat geldt voor pupillen zonder status. Drie pupillen stonden niet open voor de begeleiding, zij vonden het niet nodig om informatie te krijgen.

Werken

Van de twintig pupillen hebben zestien pupillen nog nooit betaald werk verricht. De overige pupillen hebben zwart werk verricht. Twee pupillen hebben schoonmaakwerk verricht, één heeft als afwasser in een restaurant gewerkt en de ander heeft in de tuinbouw gewerkt. Zij hebben de werkzaamheden als zwaar ervaren en hadden het gevoel dat er misbruik van hun werd gemaakt. Doordat zij zich als slaaf behandeld voelden, hebben ze het niet lang kunnen volhouden. Drie pupillen hebben in de volgende werkvelden stage gelopen als verpleegster, elektriciën en kapper.

De pupillen denken allemaal verschillend over de beperkte mogelijkheden met betrekking tot werken in Nederland. Vier pupillen vinden het belachelijk dat zij geen betaald arbeid mogen verrichten, zij hebben namelijk een wens om geld te verdienen. Vijf pupillen vinden het zeer vervelend, omdat zij zich vervelen en daardoor in hun vrije tijd zouden willen werken. Zeven pupillen vinden het niet eerlijk en jammer, omdat zij weten dat leeftijdsgenoten die mogelijkheid wel hebben. Drie pupillen ervaren dit niet als een dilemma, twee daarvan geven aan pas na het behalen van hun diploma te willen werken en één pupil neemt genoegen met het maandelijkse leefgeld. Eén pupil wil ontzettend graag betaald arbeid verrichten en is op eigen initiatief een sof-nummer gaan aanvragen, wat dus voor hem niet mogelijk is. Een andere pupil kon geen Beroeps Begeleidende Leerweg opleiding volgen en was dus genoodzaakt aan een Beroeps Opleidende Leerweg opleiding deel te nemen. Van de twintig pupillen hebben er zeven aangegeven dat ze ervoor zouden kiezen om zwart werk te verrichten. Zij zijn op de hoogte van de gevolgen van zwart werken. Ze vinden dat ze zo geld kunnen verdienen en hebben dan een dagbesteding. De overige pupillen geven aan dat het gevaarlijk is en willen geen problemen met de politie. Zij zijn bang om zwart werk te verrichten. Eén van hen zegt het volgende:

citaat: <i>‘Als ik opgepakt word moet ik dezelfde dag nog terugkeren naar mijn eigen land’.</i>

Financiën

Elf pupillen vinden dat zij maandelijks onvoldoende leefgeld ontvangen. Daarentegen zijn negen pupillen tevreden met hun leefgeld en houden zelfs geld over om te sparen. De elf pupillen komen net uit met hun maandelijks leefgeld en kunnen voorzien in de basismiddelen. Zij moeten wel zuinig leven. Zij vinden het jammer dat zij zich geen dure kleding kunnen permitteren en weinig budget overhouden om uit te gaan. In het geval dat zij iets aantrekkelijks hebben gezien, wat ze graag willen hebben, moeten zij ervoor sparen.

In ons interview is de volgende vraag opgenomen: ‘Vind je dat jouw voogd voldoende begeleiding heeft geboden met betrekking tot het omgaan met geld?’.

Elf pupillen geven aan dat zij tevreden zijn met de begeleiding van hun voogd betreffende financiën. Zij vinden dat hun voogd hen de juiste informatie heeft gegeven over hoe zij met hun geld horen om te gaan. Bij enkele pupillen heeft de voogd verteld welke winkels goedkoop zijn en heeft aangeraden om zelf te koken. Eén pupil houdt zijn uitgaven per dag bij, zodat hij aan het eind van de maand goed uitkomt. Dit doet hij op advies van zijn voogd. Acht pupillen hadden geen informatie van hun voogd nodig, omdat zij in de KWE door hun

mentor zijn begeleid op dit gebied. Eén pupil had meer informatie willen hebben over de kosten die erbij komen bij het zelfstandig gaan wonen.

Vrije tijdbesteding

Twaalf pupillen blijven in hun vrije tijd voornamelijk thuis. Drie pupillen brengen hun vrije tijd meer buitenshuis dan thuis door. Vijf pupillen brengen hun vrije tijd evenveel thuis als buitenshuis door. In onderstaand figuur staan de activiteiten vermeld, waar de pupillen zich thuis en/of buitenshuis mee bezig houden.

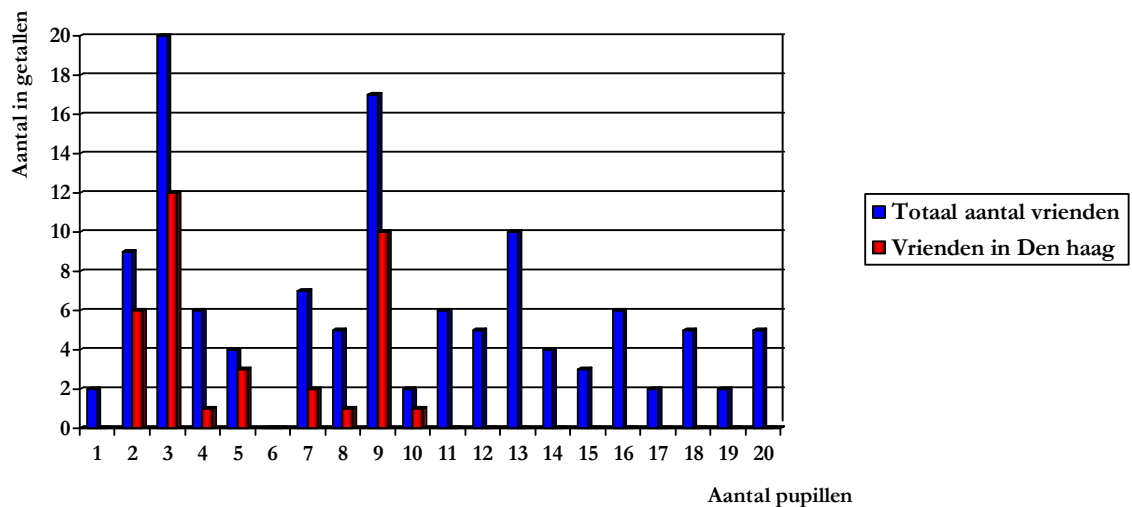
Buitenshuis	Thuis
Vrienden/Kennis	Huiswerk maken/leren
School	Muziek luisteren
Kerk	Schoonmaken
Stad	TV kijken
Discotheek	Slapen
Bibliotheek	Vrienden

Figuur 2

Daarnaast zijn er drie pupillen lid van een club of vereniging. Zij beoefenen de volgende sporten: fitness, voetbal en basketbal. Deelname aan voetbal en basketbal zijn gratis en voor fitness wordt er door de pupil € 185,- per 6 maanden betaald. Van de overige zeventien pupillen die niet lid zijn van een club of vereniging, geven er acht aan er geen zin in en behoefte aan te hebben. Vijf pupillen hebben er geen geld voor en vinden het te duur. Een pupil heeft er geen tijd voor in verband met school. De ander mag niet sporten wegens lichamelijke klachten. De overige twee willen wel deelnemen aan een sport, maar weten niet hoe zij dit moeten doen. Elf pupillen zijn niet tevreden over de manier waarop zij hun vrije tijd besteden. Ze zouden hun tijd willen opvullen met sport, school of werk. Ook vervelen zij zich en voelen zich eenzaam. Negen pupillen zijn tevreden over de manier waarop zij hun vrije tijd besteden. Ze kunnen genoeg aandacht en tijd besteden aan de kerk, vrienden en één tienermoeder aan haar kinderen.

In onderstaand figuur, zijn de vrienden van elke pupil in aantallen weergegeven. Tevens is uit het figuur af te leiden hoeveel vrienden van de eerste tien pupillen in Den Haag wonen. Van de overige tien pupillen hebben wij helaas niet kunnen meten hoeveel van hun vrienden in Den Haag wonen.

Figuur 3

De meeste pupillen hebben hun vrienden leren kennen in de OC, KWE, op school of in de kerk. De pupillen hebben aangegeven dat het contact met veel vrienden is verwaterd, vanwege verhuizingen naar andere steden. Sommige pupillen onderhouden af en toe nog telefonisch contact. Elke pupil maakt onderscheid tussen een 'echte' vriend en een gewone vriend, dit heeft te maken met wantrouwen/vertrouwen.

Tien pupillen vinden dat ze genoeg vrienden hebben. Eén pupil geeft aan moeilijkheden te hebben met contacten leggen. Twee pupillen houden niet van drukte en zijn van mening dat teveel vrienden problemen opleveren. Zeven pupillen vinden dat ze onvoldoende vrienden hebben. Vier pupillen willen graag mensen leren kennen, omdat zij zich eenzaam voelen. De meeste vrienden van hen wonen buiten de stad en zouden dus mensen uit hun omgeving willen leren kennen. De voorkeur van één hiervan gaat uit naar mensen van dezelfde afkomst. Twee pupillen zouden vrienden willen maken met wie zij serieus over de toekomst kunnen praten. Eén pupil vindt dat iedereen anders denkt en wil daarom geen andere mensen leren kennen.

Van de twintig pupillen hebben er zes een vaste relatie. Van deze zes pupillen hebben er twee een partner in het buitenland (Portugal en Frankrijk). De overige veertien pupillen hebben geen vaste relatie.

In ons interview is de volgende vraag opgenomen: 'Vind je dat jouw voogd een bijdrage heeft geleverd aan het vergroten van je netwerk?'.

Negen pupillen zijn tevreden met de informatie die ze van hun voogd hebben gekregen met betrekking tot het vergroten van hun netwerk. Twee pupillen zijn aangemeld door hun voogd bij een stichting om mensen te leren kennen. Een pupil geeft aan dat de voogd heeft geadviseerd om de juiste vrienden te behouden. Een andere pupil geeft aan dat de voogd heeft geadviseerd om naar de kerk en naar de soos te gaan. De overige pupillen hebben van hun voogd een aantal andere manieren te horen gekregen om hun netwerk te vergroten, zoals op school mensen te leren kennen, de bibliotheek te bezoeken, te gaan zwemmen en het JIP te bezoeken. Elf pupillen vinden dat hun voogd geen bijdrage heeft geleverd van het vergroten van hun netwerk. Vijf pupillen geven aan dat ze informatie hebben gemist over

waar en hoe ze mensen zouden kunnen ontmoeten. Vijf pupillen geven aan dat ze geen informatie van hun voogd hebben gehad, maar hier ook geen behoefte aan hadden. Eén pupil vindt dat de voogd geen aandacht aan haar heeft besteed en dat zij haar contacten zelf heeft gelegd.

Persoonlijke situatie

De pupillen verschillen van mening over hun bevindingen in Nederland. Hoe zij hun leven in Nederland ervaren is in onderstaand schema beschreven:

Bevindingen	Aantal pupillen	Beargumentering
<i>Positief</i>	3 1 1 4	- Nederland is een vrij land. - In Nederland kan ik zelfstandig leven. In mijn land van herkomst zou ik al getrouwd moeten zijn en zou ik al kinderen hebben. - In Nederland is alles goed geregeld. - Ik voel me veilig. Ik kan hier rustig leven en slapen.
<i>Matig</i>	1 1 1 1 2 1	- Het is leuk in Nederland, maar ik leef in onzekerheid. In mijn land van herkomst zou ik geen woning hebben en last hebben van drukte. - Ik baal van racisme. Er zijn weinig mensen die mij helpen en ik word nagekeken in bijvoorbeeld een winkel. - Het is hier beter dan in het land van herkomst, maar ik heb hier een onduidelijke toekomst. - Het is hier beter dan in het land van herkomst. Ik kan hier gebruik maken van voorzieningen, maar vind het erg om me te melden bij de VD. - Ik vind het hier een beetje leuk, vanwege mijn procedure - Ik voel me hier veilig, maar tegelijkertijd ben ik onzeker door mijn onduidelijke toekomst.
<i>Negatief</i>	1 2	- Het is hier moeilijk in Nederland. Als asielzoeker word je gediscrimineerd. We worden behandeld als dieren. We doen wat anderen zeggen en worden niet gerespecteerd. Als ze zeggen dat we weg moeten, dan moeten we vertrekken en als ze zeggen dat we mogen blijven, dan krijgen we misschien een document. - Ik vind het saai in Nederland. Nederland heeft weinig uitgaansgelegenheden. In mijn land van herkomst voel ik me thuis.
<i>Geen mening</i>	1	*

Uit bovenstaande gegevens blijkt dat negen pupillen hun leven in Nederland als positief ervaren. Zeven pupillen vinden dat het leven in Nederland hun matig af gaat. Drie pupillen vinden het niet leuk in Nederland. De redenen die gekoppeld zijn aan hun mening, is af te leiden uit bovenstaand schema.

De pupillen vinden het allemaal moeilijk om een toekomst voor ogen te zien. Drie pupillen denken niet na over hun toekomst, omdat ze op dit moment nog bezig zijn hun weg te vinden in de Nederlandse samenleving. Drie pupillen zijn onzeker omdat ze niet weten wat hun te wachten staat. Zes pupillen vinden het moeilijk om aan hun toekomst te denken, zolang ze nog geen document hebben. Zij vinden dat ze hun procedure moeten afwachten en vervolgens pas hierover na kunnen denken. Drie pupillen hebben geen rooskleurig beeld van hun toekomst. Drie pupillen vinden het moeilijk om over hun toekomst na te denken. Zij zijn teleurgesteld, omdat zij een bepaalde verwachting van Nederland hadden. Zij dachten namelijk dat ze in Nederland een toekomst konden opbouwen, beginnend met studeren en werken.

Dertien pupillen hebben wel eens nagedacht om terug te keren naar het land van herkomst. Drie pupillen denken hier vaak over na, maar willen absoluut niet terugkeren. Eén pupil keert terug als dat in Nederland beslist wordt. Drie pupillen willen niet terugkeren, omdat ze in hun eigen land geen familie meer hebben en alles opnieuw moeten opbouwen om daar te kunnen leven. Twee pupillen zouden terugkeren als het in hun eigen land veilig zou zijn. Eén pupil wil terug naar land van herkomst als zijn studie is afgerond. Twee pupillen geven aan alleen terug te willen gaan om familie op te zoeken, maar niet om er te wonen. Een andere pupil zegt het volgende:

Citaat: <i>'Ik wil niet terug naar land van herkomst, maar ik heb geen macht om te kiezen. Ik zie mezelf liever doodgaan in Nederland, dan terug te keren naar Kongo'.</i>

Zeven pupillen hebben niet nagedacht om terug te keren naar het land van herkomst, waarvan één het aan God overlaat. Daarop volgend hebben wij de volgende vraag gesteld 'Als je zou moeten kiezen tussen terugkeer en illegaliteit, welke zou je kiezen?'. Twaalf pupillen zouden voor illegaliteit kiezen, twee zouden terugkeren naar hun eigen land en zes pupillen weten het niet.

Bij tien pupillen speelt het verleden een rol in hun dagelijks leven. Twee pupillen denken vaak terug aan hun verleden als ze alleen zijn. Om hier in Nederland vooruit te komen proberen ze het verleden te vergeten. Drie pupillen geven aan dat ze niet aan het verleden herinnerd willen worden, maar kunnen het niet stoppen. Eén pupil wordt somber als andere mensen over het verleden beginnen. Twee pupillen denken vaak terug aan hun familie, maar weten niet waar ze zich bevinden. Deze twee pupillen hebben hierdoor last van nachtmerries en concentratieproblemen. Twee pupillen denken dagelijks terug aan hun verleden en zien beelden terug van wat ze hebben meegemaakt. Ze hebben last van nachtmerries en voelen zich in Nederland afhankelijk. Zij vinden dat ze in land van herkomst geen stem hadden en hier ook niet.

Negen pupillen denken helemaal niet terug aan het verleden. Hiervan denkt één pupil niet meer terug aan het verleden, sinds hij naar de kerk gaat. De kerk heeft hem bevrijd van zijn verdriet.

In ons interview is de volgende vraag opgenomen: 'Vind je dat jouw voogd je voldoende heeft voorbereid op de mogelijkheden in de toekomst?'.

Negen pupillen vinden dat ze door hun voogd voldoende zijn voorbereid op de mogelijkheden in de toekomst. Eén pupil geeft aan informatie gehad te hebben over het beleid van Nederland, waardoor alles duidelijk voor hem is geworden. Drie pupillen hebben veel met hun voogd besproken over de toekomst, ze hebben ook brochures ontvangen, waar ze wat aan gehad hebben. Eén pupil liet weten dat de voogd hem geen toekomst in Nederland kan garanderen, maar hem wel op de hoogte heeft gebracht wat hij met zijn ervaringen en diploma in land van herkomst kan doen. Twee pupillen geven aan dat de voogd hen heeft voorbereid op de keuze tussen terugkeer en illegaliteit. Eén pupil heeft van zijn voogd te horen gekregen dat ze elk moment voorbereid moet zijn op problemen en tijdig een oplossing moet vinden. Ze wilde het niet met de voogd hebben over de toekomst. Tot slot gaf één pupil aan dat de voogd het wel heeft gehad over de terugkeer, maar niet over de mogelijkheden in Nederland.

Elf pupillen vinden dat ze onvoldoende zijn voorbereid door hun voogd op de mogelijkheden in de toekomst. Twee pupillen hebben geen informatie gehad van hun voogd, zij begrijpen niet dat de voogd geen verantwoordelijkheid neemt en lossen alle problemen zelf op. Ze vinden dat hun voogd weinig tijd voor hen heeft en vinden dat er sprake is van veel onduidelijkheid. Eén pupil geeft aan dat de voogd het alleen had over terugkeer en dat het stress teweeg bracht. Ze vond het niet erg om erover te praten, maar soms werd het haar teveel. Drie pupillen hadden informatie willen hebben over de procedure hier in Nederland. Eén pupil wilde graag meer informatie hebben over de gevolgen van vroegtijdig stoppen met school, procedures en de negatieve gevolgen daarvan. Drie pupillen hadden meer informatie willen hebben over de mogelijkheden in de toekomst, maar wilden geen slecht nieuws horen en het niet over terugkeer hebben. Eén pupil wilde graag wat meer informatie hebben over de consequenties van zwart werk.

Tijdens het interview is de volgende vraag opgenomen: 'Hoe heb je de begeleiding van je voogd tot je achttiende ervaren?'.

Zestien pupillen zijn tevreden met de begeleiding. Zij vinden dat ze het zonder voogd niet gered zouden hebben. Hun voogd heeft hen goed geholpen met het regelen van financiële en zakelijke dingen, zoals het lezen van brieven, formulieren invullen enz. Zij vinden dat zij goed voorbereid zijn op zelfstandigheid. Een aantal pupillen geven aan dat ze blij zijn dat ze nog contact kunnen houden met hun voogd en dat ze gebruik kunnen maken van de telefoon op kantoor, wanneer er iets geregeld moet worden. Eén pupil vindt dat de voogd in het begin te vaak langs kwam en dat ze het op dat moment als vervelend heeft ervaren. Zij mist de bezoeken van de voogd op dit moment enorm, omdat zij zich nu vaak eenzaam voelt. Eén pupil is blij dat zijn voogd voor hem een psychiater heeft geregeld, omdat hij anders met te veel problemen zou rond blijven lopen.

Vier pupillen zijn op verschillende punten ontevreden met de begeleiding. Eén pupil vindt dat zijn voogd zich meer had moeten inzetten. Deze pupil vindt namelijk dat problemen rond het leefgeld beter opgelost hadden kunnen worden. Ook vindt hij dat er meer duidelijkheid gegeven had moeten worden over de procedure. Hij vindt dat het vaak dagen duurde voordat er iets ondernomen werd. Eén pupil geeft aan dat haar voogd bij lichamelijke klachten niks ondernam. Zij wilde namelijk medicijnen hebben, die haar dokter niet meer

uitschreef. Een andere pupil had willen weten waar zij rekening mee moest houden, wanneer zij zelfstandig zou gaan wonen en over de wijze waarop zij vrienden had kunnen maken. Ook had zij informatie willen hebben over de mogelijkheden in Nederland. Een andere pupil geeft aan dat zijn voogd nooit op huisbezoek is geweest en dat hij meer gesprekken had gewild.

Zes pupillen zijn tevreden met het huidige contact die zij momenteel hebben. Zij zijn tevreden met het 18+ spreekuur en vinden dat ze goed geholpen worden als ze met brieven/vragen ernaar toe gaan. Vier pupillen hebben nog contact met hun voogd. Zij vinden dat ze goed geholpen worden en waarderen hun voogd. Met vragen stappen zij dan ook naar hun voogd toe en zij gaan alleen naar het 18+ spreekuur om zich te melden. Zes pupillen vinden het onzin om zich te melden bij het 18+ spreekuur. Zij vinden dat het wekelijks melden bij de VD al genoeg is. Van de overige pupillen geeft één aan dat hij een voorkeur geeft aan een vast contactpersoon. Hij vindt namelijk dat de ene voogd wel luistert en de ander niet. Een andere pupil vindt het 18+ spreekuur enerzijds wel handig. Hij kan namelijk gebruik maken van de telefoon en vindt het fijn dat er iemand een brief mee kan lezen om het beter te begrijpen. Anderzijds vindt hij dat hij op vrijwillige basis gebruik zou moeten kunnen maken van het 18+ spreekuur en niet omdat het een verplichting is. Twee pupillen zijn van mening dat de begeleiding tot drieëntwintigjarige leeftijd zou moeten duren. Zij vinden dat VVN beter zijn werk zou moeten doen. Ook vinden zij dat ze op het 18+ spreekuur niet goed worden geholpen en zijn ze snel geneigd naar hun voogd toe te stappen. Een andere pupil vindt dat hij door zijn voogd en medewerkers van het 18+ spreekuur van het kastje naar de muur gestuurd wordt een andersom.

Tot slot hebben wij de geïnterviewden gevraagd met welk cijfer zij hun voogd zouden beoordelen. Het hoogste cijfer is een 10 en het laagste cijfer een 2. Het gemiddelde bedraagt **7.1**

HOOFDSTUK 7 Conclusies

In dit hoofdstuk worden de deelvragen en hiermee de probleemstelling beantwoord.

De probleemstelling luidt als volgt:

Heeft de begeleiding voor de doelgroep AMA's voldaan aan de eisen en doelstellingen die worden gesteld vanuit Stichting Nidos en op welke punten is verbetering nodig.

Bij het beantwoorden van de probleemstelling hebben wij gebruik gemaakt van de volgende deelvragen:

1. Welke gebeurtenissen hebben op het gebied van huisvesting, onderwijs, werk, financiën, vrije tijdsbesteding en persoonlijke situatie plaatsgevonden?
2. Tegen welke problemen liepen de pupillen aan?
3. Wijkt de begeleiding af van het beleid van Stichting Nidos?
4. Heeft de begeleiding aangesloten bij de behoefte van de doelgroep?

Huisvesting

Welke gebeurtenissen hebben op het gebied van huisvesting plaatsgevonden?

Pupillen vinden het moeilijk om een kamer te vinden. De pupillen vinden na 3-4 keer verhuizen de juiste kamer. Pupillen moeten vaak hun woonplaats verlaten, vanwege een gebrek aan woningaanbod.

Tegen welke problemen liepen de pupillen aan?

Pupillen zijn ontevreden over hun kamer. De ontevredenheid wordt veroorzaakt door de slechte staat van de kamer, er geen verwarming aanwezig is en dus in verhouding met de kwaliteit van de kamer te veel huur betalen.

Pupillen moeten op korte termijn hun kamer verlaten, wegens verkoop van de woning door de huisbaas en/of het niet in bezit zijn van een huurvergunning. Doordat pupillen onbekend zijn met verschillende contractvormen, ondertekenen ze vaak contracten voor bepaalde tijd.

Wijkt de begeleiding af van het beleid van Stichting Nidos?

Uit literatuuronderzoek blijkt dat de voogd de taak heeft erop toe te zien dat de pupil in een passende woonvoorziening verblijft.

Uit ons praktijkonderzoek blijkt dat pupillen geplaatst worden in een KWE. Op het moment dat zij zelfstandig gaan wonen, weet een deel van de pupillen zich geen raad. Zij weten niet waar ze op moeten letten en hoe ze op zoek moeten gaan naar een kamer. Hieruit maken wij op dat hun voogd hun niet voldoende informatie heeft meegegeven.

Heeft de begeleiding aangesloten bij de behoefte van de doelgroep?

Het merendeel van de pupillen is tevreden met de wijze van de begeleiding op het gebied van woning. Zeven pupillen hebben informatie gemist en vinden het jammer dat hun voogd weinig tijd en aandacht heeft besteed.

Op het gebied van huisvesting concluderen wij dat de begeleiding niet heeft voldaan aan de eisen en doelstellingen die worden gesteld vanuit Stichting Nidos. Op dit punt is verbetering nodig.

Onderwijs

Welke gebeurtenissen hebben op het gebied van onderwijs plaatsgevonden?

Merendeels van de pupillen stoppen vroegtijdig met school. Zij willen op latere leeftijd weer deel nemen aan het onderwijs, terwijl dit niet mogelijk meer is.

Tegen welke problemen liepen de pupillen aan?

Pupillen hebben te maken met concentratieproblemen in verband met hun procedure. Pupillen zijn onzeker, omdat ze een taalachterstand hebben. Door langdurige ziektes en verhuizingen werd de school onbereikbaar voor hen.

Wijkt de begeleiding af van het beleid van Stichting Nidos?

Uit literatuuronderzoek blijkt dat de voogd erop toe ziet dat de pupillen passend onderwijs ontvangen wat zoveel mogelijk aansluit bij de mogelijkheden van de pupillen. Uit ons praktijkonderzoek blijkt dat de begeleiding afwijkt van het beleid van Stichting Nidos. De voogd heeft er namelijk wel voor gezorgd dat de pupillen de vervolgopleidingen volgen waar zij zelf een voorkeur aan hebben gegeven, maar dat ze de informatie hebben gemist over het niet meer mogen deel nemen aan het onderwijs op het moment dat zij op/na hun achttiende verjaardag niet staan ingeschreven bij een onderwijsinstelling.

Heeft de begeleiding aangesloten bij de behoefte van de doelgroep?

Het grootste gedeelte van de pupillen is tevreden met de begeleiding op het gebied van onderwijs. Vier pupillen hadden behoefte aan informatie over het Nederlandse onderwijssysteem en eventuele vervolgopleidingen.

Op het gebied van onderwijs concluderen wij dat de begeleiding niet heeft voldaan aan de eisen en doelstellingen die worden gesteld vanuit Stichting Nidos. Op dit punt is verbetering nodig.

Financiën

Welke gebeurtenissen hebben op het gebied van financiën plaatsgevonden?

Pupillen ontvangen maandelijks leefgeld van Stichting Nidos

Tegen welke problemen liepen de pupillen aan?

Pupillen ontvangen weinig leefgeld en kunnen zich hiermee voorzien van de basismiddelen. Pupillen moeten zuinig leven en kunnen zich geen dure spullen permitteren. Ze houden weinig geld over om mee uit te gaan. Pupillen moeten sparen voor aanschaf van secundaire middelen.

Wijkt de begeleiding af van het beleid van Stichting Nidos?

Uit ons praktijkonderzoek blijkt dat de voogd zorg draagt voor de toepassing van de financiële regelgeving met betrekking tot de pupillen.

Voor zover wij uit het praktijkonderzoek kunnen beoordelen, blijkt dat er bij de begeleiding geen gebreken zijn opgetreden.

Heeft de begeleiding aangesloten bij de behoefte van de doelgroep?

Uit ons onderzoek blijkt dat over het algemeen de begeleiding op het gebied van financiën heeft aangesloten bij de behoefte van de pupillen. Een pupil heeft behoefte gehad aan een overzicht van de kosten bij zelfstandig wonen, zodat zij zich hier beter op had kunnen voorbereiden.

Op het gebied van financiën concluderen wij dat de begeleiding heeft voldaan aan de eisen en doelstellingen die worden gesteld vanuit Stichting Nidos. Op dit punt is geen verbetering nodig.

Vrije tijdsbesteding

Welke gebeurtenissen hebben op het gebied van vrije tijdsbesteding plaatsgevonden?

Twaalf pupillen bevinden zich in hun vrije tijd voornamelijk thuis. Door verhuizingen van pupillen en/of zijn vrienden is het contact verwaterd. De meeste pupillen hebben hun vrienden in de OC, KWE en in de kerk leren kennen.

Pupillen maken ook onderscheid tussen een 'echte' vriend en een 'gewone' vriend. Acht pupillen hebben geen behoefte om een sport te beoefenen.

Tegen welke problemen liepen de pupillen aan?

Twee pupillen willen deelnemen aan een sport maar weten niet hoe zij dit moeten doen. Vijf pupillen nemen niet deel aan een sport, omdat zij dit niet kunnen betalen. Elf pupillen zijn ontevreden over de manier waarop zij hun vrije tijd besteden, zij vervelen zich en voelen zich eenzaam. Zeven pupillen hebben onvoldoende vrienden. Zij willen mensen uit hun omgeving leren kennen, omdat de meeste vrienden buiten de stad wonen.

Wijkt de begeleiding af van het beleid van Stichting Nidos?

Uit literatuuronderzoek blijkt dat de voogd een netwerk ten behoeve van de pupil doet ontwikkelen.

In de praktijk lijkt dit echter niet zo te gaan. Voogden besteden weinig tijd en aandacht hieraan. Pupillen raken veel contacten kwijt door verhuizingen. Hierdoor bevinden zij zich in hun vrije tijd thuis en voelen zich eenzaam.

Heeft de begeleiding aangesloten bij de behoefte van de doelgroep?

Bij elf pupillen heeft de voogd geen bijdrage geleverd aan het vergroten van hun netwerk, maar zes pupillen hiervan hebben er wel behoefte aan gehad. Zij hadden informatie willen hebben over waar en hoe zij contacten kunnen leggen.

Op het gebied van vrije tijdsbesteding concluderen wij dat de begeleiding niet heeft voldaan aan de eisen en doelstellingen die worden gesteld vanuit Stichting Nidos. Op dit punt is verbetering nodig.

Persoonlijke situatie

Welke gebeurtenissen hebben op het gebied van de persoonlijke situatie plaatsgevonden?

Pupillen zien geen toekomst voor ogen. Zij hebben verschillende meningen over Nederland. Dertien pupillen hebben nagedacht over terugkeer, waarvan er vier uiteindelijk zouden terugkeren.

Bij tien pupillen speelt het verleden een rol in het dagelijks leven.

Pupillen dienen zich één keer per zes weken te melden bij het 18+ spreekuur te Vluchtelingenwerk Den Haag. Vier pupillen krijgen nog begeleiding van hun voogd.

Tegen welke problemen liepen de pupillen aan?

Een aantal pupillen heeft last van nachtmerries en concentratieproblemen. De pupillen voelen zich afhankelijk van de situatie.

Pupillen zijn onzeker over hun procedure, omdat ze niet weten wat hun te wachten staat.

Een aantal pupillen vindt dat ze niet goed geholpen worden door medewerkers van het 18+ spreekuur.

Wijkt de begeleiding af van het beleid van Stichting Nidos?

Uit literatuuronderzoek blijkt dat de voogd is belast met en verantwoordelijk is voor het toezicht houden op de pupil. Tevens is de voogd belast met het bieden van hulp en steun aan de pupil om bedreigingen voor ontwikkelingen af te wenden.

Uit ons praktijkonderzoek blijkt dat de begeleiding afwijkt van het beleid van Stichting Nidos. De pupillen hebben namelijk veel persoonlijke problemen, waar voogden geen aandacht aan besteden.

Heeft de begeleiding aangesloten bij de behoefte van de doelgroep?

Negen pupillen zijn tevreden met de voorbereiding op de mogelijkheden in de toekomst. De overige pupillen zijn onvoldoende voorbereid. Zij hebben behoefte aan informatie over de mogelijkheden in de toekomst, procedures en de negatieve gevolgen hiervan en de regeling over vroegtijdig stoppen met school. Hiermee hangt samen dat de pupillen behoefte hadden aan meer aandacht en tijd van de voogd.

Zestien pupillen hebben de begeleiding tot de achttiende jaar als tevreden ervaren. De overige pupillen hadden behoefte aan: duidelijkheid over procedure, een betere regeling van financiële zaken, meer initiatief dat genomen moet worden in geval van ziekte, informatie over het opbouwen van sociale contacten, meer contact met de voogd en een kostenbegroting bij het zelfstandig gaan wonen.

Zes pupillen zijn tevreden met het 18+ spreekuur/huidig contact. Zes pupillen hebben geen behoefte aan het 18+ spreekuur. De overige 8 pupillen hebben behoefte aan een vast contact persoon, spreekuur op vrijwillige basis, intensievere begeleiding tot 23 jaar en verbetering van de werkwijze van VVN.

Op het gebied van de persoonlijke situatie concluderen wij dat de begeleiding niet heeft voldaan aan de eisen en doelstellingen die worden gesteld vanuit Stichting Nidos. Op dit punt is verbetering nodig.

Werken

Op het gebied van werken kunnen wij helaas geen gebruik maken van de deelvragen. Dit omdat de AMA's die (nog) geen verblijfsvergunning hebben, slecht twaalf weken per jaar betaalt arbeid mogen verrichten. Wij hebben gekozen om dit onderwerp in ons interview op te nemen, omdat wij wilden weten hoe de pupillen denken over de beperkte mogelijkheden met betrekking tot werken in Nederland, of de pupillen wel eens zwart hebben gewerkt en of zij ervoor zouden kiezen om zwart werk te verrichten. De resultaten die hieruit voort kwamen is terug te lezen in de interviewanalyse.

HOOFDSTUK 8 Aanbevelingen

In dit hoofdstuk komen wij tot aanbevelingen die in eerste instantie voortkomen uit de conclusies en interviews. Een deel van de aanbevelingen is gebaseerd op de ervaringen opgedaan tijdens de stage bij Nidos en gedurende dit onderzoek.

Aandacht voor huisvesting:

- Voogden zouden moeten controleren of huisbazen in het bezit zijn van een verhuurvergunning. Voogden zouden dit kunnen nagaan bij de gemeente Haaglanden. Zij zouden ook een lijst moeten bijhouden waarop de namen en adressen vermeld staan van illegale verhuurders, zodat deze vervolgd kunnen worden.
- De voogd moet vooraf de door de AMA te betrekken woning bezichtigen, voordat er een contract ondertekend wordt. Tevens moet de voogd elk contract voor ondertekening goed doornemen om te kijken of die juridisch klopt.
- De voogd moet de pupillen informatie geven over waar en hoe zij op zoek kunnen gaan naar een kamer. Er moeten voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd worden, waarbij er informatie wordt gegeven door personen die werkzaam zijn bij bijvoorbeeld een kamerbemiddelingsbureau en de afdeling huisvesting van de gemeente omdat laatstgenoemde ook verantwoordelijk is voor het welzijn van de AMA's. De pupillen komen op deze manier in contact met hen. Nidos moet zich op dit gebied maximaal inzetten. Pupillen zijn niet wegwijs in de Nederlandse samenleving en ondervinden op dit punt veel moeilijkheden.
- Nidos zou ervoor moeten zorgen dat er bij de woningbouwvereniging woningen beschikbaar gesteld worden voor pupillen, zodat ook zij in geschikte huizen kunnen wonen.
- De overheid zou meer geld moeten steken in huisvesting voor AMA's. Nidos moet hiervoor een signaleringsplan/beleidsnota indienen bij de verantwoordelijke overheden.

Aandacht voor onderwijs

- De voogd moet de pupillen op de gevolgen wijzen bij het vroegtijdig stoppen met hun opleiding. Een deel van de pupillen stopt, om redenen die hen niet te verwijten valt, voor hun achttiende verjaardag. Wanneer zij besluiten weer deel te willen nemen aan het onderwijs, blijkt dit voor hen niet meer mogelijk te zijn. Pupillen moeten dus beter geïnformeerd moeten worden op dit punt. Ook moet gekeken worden op welk gebied de pupillen zich graag willen scholen en hiermee rekening houden.

Aandacht voor vrije tijdsbesteding

- De voogd moet pupillen motiveren om aan activiteiten deel te nemen. Allereerst moet Nidos ervoor zorgen dat de overheid de pupillen beoordeelt naar de maatstaven die gelden voor een jongere in Europa. Er wordt nog steeds onderscheid gemaakt, hetgeen discriminatie in de hand werkt. Bovendien krijgen deze jongeren geen tweede kans om jong te zijn. Hiervoor moet meer geld beschikbaar gesteld

worden. De pupillen zouden pas dan in hun vrije tijd deel kunnen nemen aan activiteiten die bij hun leeftijd past.

- Nidos moet de samenwerking met andere instellingen verbeteren, zodat de voogden op de hoogte worden gebracht van de activiteiten waar de pupillen aan deel kunnen nemen. Dit geldt voor de laagdrempelige activiteiten (buurt-, clubhuis, bibliotheek). Om de pupillen optimaal deel te kunnen laten nemen aan de integratiebevorderende activiteiten (bijvoorbeeld cursus eigen geschiedenis, dans, etc.) moet er geld beschikbaar gesteld worden.

Aandacht voor de persoonlijke situatie

- De voogd zou aandacht moeten besteden aan de geestelijke/lichamelijke klachten van de pupillen. Als casemanager ben je bezig met het organiseren van hulp. Bij de reguliere hulpverlening die voorhanden is in Nederland, moet de vraag gesteld worden of het aansluit bij de problematiek van de pupillen. Zo niet!, dan moet er gedacht worden aan hulp vanuit culturele/religieuze hoek. Het taalprobleem bij de reguliere hulpverlening is moeilijk te overbruggen. Er zou gewerkt kunnen worden met categoriale hulpverlening, waarin geëigende rituelen en symbolen aan te pas komen. De vorm van hulpverlening kost geld, waar dus middelen voor moeten komen via fondsen of anderszins.
- De voogd zou meer informatie moeten geven over de toekomstmogelijkheden, procedures en de negatieve gevolgen hiervan. Om informatie te kunnen geven over de toekomstmogelijkheden, moet er naar de levenslijn van de pupil gekeken worden. Er moet dus gelet worden op het verleden, heden en de toekomst. Gezien de nare schokkende ervaringen die ze hebben beleefd en (soms) nog steeds beleven, zouden de trauma's uit het verleden geheeld moeten worden. De pupillen moeten stabiel gemaakt worden om optimaal verder te kunnen gaan met hun leven. Eigenlijk zou Nidos samen met andere instanties moeten pleiten voor permanent verblijf van een pupil in Nederland. Wij vinden dat een pupil die eenmaal toegelaten is in Nederland, uit menswaardig oogpunt, niet meer teruggestuurd kan worden.
- Er zouden meer gesprekken tussen voogd en pupil moeten plaatsvinden. Om te beginnen zou de caseload omlaag gebracht moeten worden. Tevens zou er bij de sollicitatieprocedure een screening moeten plaatsvinden. Een voogd hoort namelijk te beschikken over extra competenties. Ten eerste is het van belang dat een voogd/professional belangstelling en interesse heeft in de doelgroep. Daarnaast moet een voogd over een goed ontwikkeld empathisch vermogen beschikken en kennis hebben van cultuur, religie, oorlogslanden en de verwerking van trauma's. Een voogd zou er niet voor moeten schromen om in het belang van de pupillen bij internationale organisaties aan te kloppen voor extra middelen en rechtsbescherming.
- Tijdens het 18+ spreekuur moet er per pupil een vaste contactpersoon aangesteld worden. Hierdoor wordt o.m. de continuïteit van een goede hulpverlening gewaarborgd. Ook zou er per afspraak voldoende tijd uitgetrokken moeten worden voor gesprekken. De doelstelling van het 18+ spreekuur zou ook moeten worden uitgebreid, waarbij het een humaner gezicht krijgt. Er moet b.v. een sfeer van vertrouwen en veiligheid zijn.

- Pupillen moeten op de hoogte gesteld worden van het illegale verblijf in Nederland. Hierbij zouden de consequenties van het illegale verblijf in Nederland duidelijk naar voren gebracht moeten worden. Daar het moeilijk is om de pupillen individueel over dit onderwerp te informeren, stellen wij voor cursussen voor hen te ontwikkelen. Tijdens de cursus zal informatie verschaft moeten worden over het illegale verblijf in Nederland en vervolgens zouden zij hun meningen over dit onderwerp kunnen uitwisselen en oplossingen bedenken.

Begrippenlijst

Advocaat: is verantwoordelijk voor de juridische begeleiding van de jongere. Zorgt er voor dat de asielprocedure zo goed mogelijk wordt uitgevoerd.

AMA (Alleenstaande Minderjarige Asielzoeker): Het Ministerie van Justitie verstaat hieronder het bij binnenkomst in Nederland van ouders en/of meerderjarige bloed- of aanverwanten die de jongeren begeleiden en/of verzorgen.

COA (Centraal Orgaan Asielzoekers): vangt jongeren op die niet in een KWE/KWG of bij opvangouders wonen. In deze opvang heeft de jongere te maken met begeleiders en mentoren van het COA. Zij zorgen voor de huisvesting en zaken rondom opvoeding en opgroeien, de voogd ziet erop toe dat dit goed gebeurt.

IND (Immigratie en Naturalisatie Dienst): De IND is een agentschap van het ministerie van Justitie. De IND beslist namens de minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie wie in Nederland wordt toegelaten. Daarnaast behandelt de IND verzoeken van Vreemdelingenpolitie die Nederlander willen worden. Samen met de Vreemdelingenpolitie en de Koninklijke Marechaussee is de IND verantwoordelijk voor grensbewaking, de controle op legaal verblijf van vreemdelingen en de terugkeer van vreemdelingen die niet langer in Nederland mogen blijven.

IOM (Internationale Organisatie voor migratie): Kernactiviteit van de Internationale Organisatie voor Migratie is vervoer en hervestiging van migranten over de hele wereld. Daartoe beschikt zij over een wereldwijd netwerk. Het OIM begeleidt mensen die terug willen keren naar hun eigen land. Ook bij gezinshereniging geeft het IOM begeleiding. Onder bepaalde voorwaarden biedt de organisatie financiële ondersteuning bij vertrek.

KWE (Kleine Woon Eenheid): Hier wonen jongeren vanaf 14 jaar. In dit huis is een mentor aanwezig die helpt met alle dagelijkse zaken. De jongere in een KWE doet zelf boodschappen en koken zelf hun eten. De bedoeling is dat jongeren zelfstandig leren en in de gelegenheid zijn mensen in de omgeving te leren kennen.

KMar (Koninklijke Marechaussee): De grensbewaking in Nederland en het mobiel toezicht op vreemdelingen aan de binnengrenzen zijn kerntaken van de Koninklijke Marechaussee. Daarnaast is de KMar verantwoordelijk voor het begeleiden van uitgeprocedeerde vreemdelingen en asielzoekers bij hun uitzetting. De KMar is een organisatie onder beheer van het ministerie van Defensie.

Mentor: Mentor werkt als begeleider in de KWG en KWE. Hij begeleidt de jongeren in het dagelijks leven in en om de directe woonomgeving.

Ministerie van Justitie: De ministerie voor Vreemdelingenzaken en Integratie is politiek verantwoordelijk voor het vreemdelingenbeleid van de Nederlandse overheid. Dat beleid omvat onder meer de toelating van vreemdelingen en de opvang van asielzoekers.

Nidos: Stichting Nidos is een landelijk werkende voogdij-instelling specifiek voor alleenstaande, minderjarige vluchtelingen en asielzoekers. Wanneer een jongere naar Nederland komt zonder ouders (of andere wettelijk vertegenwoordiger) moet er op basis van de Nederlandse wet een voogd voor de jongere worden benoemd. Voor AMA's is dat Nidos.

Opvangouders: Vangen jongeren tot 12 jaar op in hun gezin. Ook jongeren ouder dan 18 jaar kunnen in een opvanggezin wonen.

Vereniging VluchtelingenWerk Nederland: De Vereniging VluchtelingenWerk Nederland is een onafhankelijke organisatie die zich inzet voor vluchtelingen en asielzoekers in Nederland. De ondersteuning die zij biedt, varieert van persoonlijke steun in de asielprocedure tot praktische begeleiding bij het opbouwen van een eigen bestaan in de Nederlandse samenleving. VluchtelingenWerk werkt nauw samen met de Stichting Rechtsbijstand Asiel.

Vluchtelingen: Zij zijn erkend volgens het Vluchtelingenverdrag van Genève en krijgen de rechten en plichten van een Nederlandse burger. Hun status wordt voor onbepaalde tijd en zonder beperking afgegeven.

Voogd: staat jongeren bij en begeleidt hen tot hun 18de jaar. Deze begeleiding en ondersteuning is vooral gericht op de ontwikkeling en het geestelijk en lichamelijk welzijn van de jongere.

Vreemdelingenpolitie: De Vreemdelingenpolitie houdt toezicht op vreemdelingen die in Nederland verblijven en op het naleven van de procedures, in het bijzonder de meldplicht. In bepaalde gevallen beslist de Vreemdelingenpolitie over reguliere aanvragen om een verblijfsvergunning. Ook speelt de Vreemdelingenpolitie een rol bij het uitzetten van vreemdelingen van wie het onderzoek om verblijf definitief is afgewezen.

W-document: Document voor asielzoekers, degenen die om gezondheidsredenen niet kunnen reizen en degenen aan wie uitstel van vertrek is verleend. De laatste twee groepen krijgen alleen een W-document als zij geen paspoort hebben. Heeft men dat wel, dan komt er een sticker in het paspoort.

Het W-document toont de identiteit aan, en de reden van verblijf in Nederland. Specifieke arbeid is toegestaan, een tewerkstellingsvergunning is vereist. Andere arbeid is niet toegestaan.

Literatuurlijst

- ¹ Jaarverslag Nidos 2003 (april 2004),Urecht
- ² www.nidos.nl
- ³ Inwerkpakket De Opbouw Scheveningen
- ⁴ H.Radstak en M.Dekovic (2002) - AMA's onderweg; De integratie van alleenstaande minderjarige asielzoekers. Uitgeverij SWP, Amsterdam
- ⁵ R.F.A.van den Bedem (1994) – Toelating en opvang van AMA's. Cip gegevens Koninklijke bibliotheek, Den Haag
- ⁶ Amnesty International (1987) – Vluchtelingen. Amnesty Internationaal, Amsterdam
- ⁷ J.C.G.Lely en D.J.F.van den Hevel-Wellens (2002) – Psychosociale zorg van vluchtelingen en asielzoekers; een handleiding. Koninklijke Van Gorku, Assen
- ⁸ M.J.G.Haspels, G.Albrecht en H.Spanjaard (2001) - AMA's in ontwikkeling: competentiegericht begeleiding van alleenstaande minderjarige asielzoekers in kleine wooneenheden. P.I.Research B.V., Duivendrecht
- ⁹ G.van der Veer (1992) – Hulpverlening aan vluchtelingen; Psychische problemen en de gevolgen van traumatisering en ontworteling. Uitgeverij Intro, Baarn
- ¹⁰ Brochure Justitie (maart 2004) – Koppelingswet; vreemdeling en de controle op het verblijfsrecht bij voorzieningen. Uitgave Ministerie van Justitie
- ¹¹ Brochure Justitie (juni 2004) – De Vreemdelingenwet 2000; Toelating en opvang van vreemdelingen in Nederland. Uitgave Ministerie van Justitie
- ¹² Brochure Justitie (augustus 2004) – Terugkeer van uitgeprocedeerde asielzoekers en andere vreemdelingen. Uitgave Ministerie van Justitie
- ¹³ Brochure Justitie (april 2004) – Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers (AMA'S); Terugkeer centraal in amabeleid. Uitgave Ministerie van Justitie
- ¹⁴ F.Migchelbrink (1996) - Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn. Uitgeverij SWP, Amsterdam